

Raadhuis

Nieuwe Pekela

Inleiding

Introductie

Aanleiding voor het bouwhistorisch onderzoek naar het voormalige raadhuis van Nieuwe Pekela is de planvorming rondom de herbestemming ervan. Tijdens het onderzoek staat het raadhuis leeg, in afwachting van een nieuwe bestemming. Dit onderzoek levert inzicht in de aanwezige monumentale waarden, die een richting geven aan de herbestemmingsmogelijkheden. De resultaten van het onderzoek kunnen gebruikt worden voor de plantoetsing in het kader van een verbouwing. Toba architecten uit Bodegraven heeft namens de eigenaar, S&L Logistics uit Den Helder de opdracht verstrekt voor dit bouwhistorische onderzoek. Het pand is in 2001 aangewezen als rijksmonument (nr: 520998).

Bouwhistorisch onderzoek

Op 18 januari 2021 is het veldwerk in het raadhuis uitgevoerd door Daan Wennips en Peter Boer. De rapportage van het bouwhistorische onderzoek is in januari en februari 2021 uitgevoerd door Daan Wennips conform de *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek* (april 2009).

Digitale rapportage

De bouwhistorische ontwikkelingsgeschiedenis van het raadhuis is chronologisch geordend in verschillende tijdvensters als onderdeel van een *tijdlijn*. Onder de knop *samenvatting* is een beknopte samenvatting van de bouwhistorie te vinden. De rapportage is opgezet als een digitale presentatie via de website www.tijdbeeld.com. Hoewel via de website een PDF-versie van het rapport gegenereerd kan worden, is dit hoofdzakelijk bedoeld als archieffunctie. Tekst en afbeeldingen zijn optimaal te bekijken via onderstaande link:

www.tijdbeeld.com/project/raadhuis?token=43EUYTF0

De cultuurhistorische waardering van het pand is overzichtelijk uiteengezet onder de knop *waardering*. De bouwfaserings- en cultuurhistorische waardering op hoofdlijnen is tevens visueel gepresenteerd door middel van faserings- en waarderingstekeningen. Onder de knop *verantwoordingen* zijn de voor het onderzoek geraadpleegde (archieff)bronnen, literatuur en websites opgenomen.

In de bijlagen (onder de knop *downloads*) zijn de faserings- en waarderingsplattegronden opgenomen in een hoge resolutie. Ook is hier een reconstructieschets van de oorspronkelijke functies en de redengevende beschrijving van het rijksmonument te downloaden.

Het voormalige raadhuis te Nieuwe Pekela anno 2021.

Beschrijving

Situering raadhuis Nieuwe Pekela

Nieuwe Pekela ligt in het veenontginningslandschap van Oost-Groningen. Het voormalige raadhuis bevindt zich aan de noordwestzijde van de Ds. Sicco van Tjadenstraat. Deze straat loopt aan twee zijden van het kanaal de Pekelerhoofddiep, de waterweg waaraan het dorp zijn naam ontleend. De lintbebouwing van Pekela concentreert zich langs het kanaal met enkele recentere woonwijken daarachter. Rechts van het raadhuis ligt de Torenlaan (verwijzend naar de oude kerktoren) die onder de poort doorloopt.

Beschrijving raadhuis Nieuwe Pekela

Op het terrein van het voormalige raadhuis staan een aantal gebouwen die tot dit onderzoek behoren:

- Het voormalige raadhuis uit 1938-1940 met raadhuistoren (nr. 52).
- De éénlaags aanbouw uit 1981 links van het raadhuis (nr. 53).
- De fietsenstalling uit 1940 achter het raadhuis.
- De brandweergarage uit 1954 daarachter (nr. 51A).

Het voormalige raadhuis uit 1940 staat op een T-vormige plattegrond en heeft bakstenen gevels. Aan de straatzijde bevindt zich het rechthoekige hoofdvolume van twee bouwlagen met daarop een schilddak. De langwerpige vleugel daarachter bestaat eveneens uit twee bouwlagen met daarop een driezijdig schilddak. De nok van de vleugel ligt iets lager dan die van het hoofdvolume. In de noordelijke hoek tussen het hoofdvolume en de vleugel staat de hoge en ranke raadhuistoren op een vierkante plattegrond. Voor het voorplein staat het oorlogsmonument.

De éénlaags aanbouw uit 1981 betreft een eenvoudig noodlokaal met houten gevels die links tegen het raadhuis aangebouwd is. De aanbouw heeft een plat dak.

De fietsenstalling is een eenvoudig éénlaags pand achter het raadhuis op een langwerpige plattegrond.

De brandweergarage is een kleine vrijstaande éénlaags schuur die achter op het raadhuisterrein staat. Deze verkeert momenteel in een bouwvallige staat.

Afbeelding 1 van 4

Vogelvluchttekening van het raadhuis anno 2021 [2021, Toba Architecten].

Afbeelding 2 van 4

Luchtfoto van Nieuwe Pekela anno 2021. Met de blauwe stip is het voormalige raadhuis aangeduid, gelegen in de lintbebouwing langs de Pekelerhoofddiep. [2021, www.pdok.nl]

Afbeelding 3 van 4

Luchtfoto van het raadhuisterrein. Met de blauwe stip is het raadhuisgebouw uit 1940 aangeduid. [2021, www.pdok.nl]

Afbeelding 4 van 4

Kadastrale kaart anno 2021. Het raadhuis uit 1940 en de aanbouw links daarvan staan op perceel 4246, de schuur op perceel 4245 en de raadhuistoren staat op een eigen perceel: 4247. [2021, www.pdok.nl, gemeente Nieuwe Pekela, Sectie A]

Tijdlijn

Landschappelijk-historische context

Vanaf de zeventiende eeuw werd het uitgestrekte hoogveencomplex van het Bourtangermoeras ontgonnen voor de turfwinning. Daarna vestigden zich boeren in het uitgestrekte veenontginningslandschap.

Veenontginningen van de Groninger Veenkoloniën

Tot in de zeventiende eeuw waren de veengebieden ten oosten van de stad Groningen vrijwel ontoegankelijk en onbewoond. Dit hoogveencomplex stond bekend als het Bourtangermoeras en strekte zich uit van de Eems in het oosten, de Dollard in het noorden tot aan de Hondsrug in het zuidwesten. Alleen langs de randen van het moeras werd er vanaf de tiende eeuw op kleine schaal veen gewonnen, met name door de kloosters. In de loop van de late middeleeuwen verwierf de stad Groningen steeds meer gezag over gebieden in de omgeving van de stad, de zogenaamde stadsjurisdicties. In de zeventiende eeuw nam de vraag naar turf als brandstof explosief toe waardoor het Bourtangermoeras aantrekkelijker werd voor ontginningsactiviteiten. Na de reformatie wist de stad Groningen door onteigening van de kloosters ook het eigendom over veel gebieden te verwerven, naast dat de stad reeds het gezag uitoefende over deze streken. Ook door latere strategische aankopen van gronden kon de stad de regie voeren over de ontginningen en het verloop van de transportroutes via de stad. Het gebied werd later dan ook aangeduid als *Groninger Veenkoloniën*, waarbij het voorvoegsel Groningen niet zozeer slaat op de naam van de provincie maar op die van de stad.

Een vroeg particulier initiatief om tot grootschalige veenwinning over te gaan was die van de *Pekelcompagnie*. Een groepje Friezen en Hollanders kocht eind zestiende eeuw enkele stukken veen ten zuiden van Winschoten en verenigde zich in 1599 om de turfwinning gezamenlijk te exploiteren. Hiervoor werd de benedenloop van het veenriviertje de Pekel Aa verbreed en verdiept om het gestoken turf beter te kunnen vervoeren. In 1635 kocht de stad Groningen een groot aandeel in de compagnie. Tegen het midden van de zeventiende eeuw nam de stad het initiatief om ook stroomopwaarts langs de Pekel Aa het veen te ontginnen. De wijze waarop het gebied in stroken verkaveld werd is zichtbaar gemaakt op een kaart van Egber Haubois uit 1651.

Al snel kregen de ontginners in de gaten dat de grond na afgraving van het turf geschikt gemaakt kon worden voor de landbouw. De bovenste, voor turfwinning onbruikbare, grondlaag (bonkaarde) werd hiervoor teruggeplaatst op de zanderige ondergrond. Deze zogenaamde dalgrond werd vervolgens verrijkt met stadsmest en zodoende geschikt gemaakt voor de landbouw. Veel gronden die de stad in bezit had werden verkocht op basis van een bijzonder rechtsfiguur: de *beklemming* of het *stadsmeierrecht*. Hierbij behield de stad het blote eigendom van de grond en was de (stads)meier eigenaar van alle door hem erop gebouwde opstallen. De meier diende een huursom te betalen maar de voorwaarden waren dusdanig gunstig dat deze de kans kreeg een succesvol landbouwbedrijf op te zetten. Bovendien was de huursom onveranderlijk en werd door inflatie na verloop van tijd minder. De beklemming was niet opzegbaar tenzij deze werd afgekocht. Pas in 1988 werden de stadsmeierrechten van de stad Groningen op de gronden in Oude en Nieuwe Pekela afgekocht.^[1]

Footnotes

1. [^] Gerben de Vries, kenniscentrum Landschap RuG,
http://landschapsgeschiedenis.nl/deelgebieden/21-Oude_Veenkolonien.html

Afbeelding 1 van 2

Kaart van Cornelis Pijnacker uit 1634 waarop linksboven de stad Groningen, rechtsboven de Dollard. In het midden het uitgestrekte hoogveencomplex van het 'Bourtangermooras'. [1634, Cornelis Pijnacker, Kaart van Drenthe en Westerwolde, NL-GnGRA_817_2432]

Afbeelding 2 van 2

Kaart van E. Haubois uit 1651 van het veengebied rondom het meanderende veenriviertje de Pikel Aa. De ontginning van het veenlandschap wordt hier zichtbaar: de waterloop wordt recht getrokken en de langwerpige genummerde kavels (*lotten*) zijn uitgezet en omgeven door slootjes (*wijken*). [1651, Egbert Haubois, Caerte van de Peeckel en de Peeckelveenen, NL-GnGRA_1536_6595]

Een nederzetting langs het kanaal: Nieuwe Pekela

Langs de kanalen in het ontgonnen veengebied ontstonden enkele nederzettingen. Hoogezand, Veendam en Oude Pekela ontwikkelden zich door de scheepvaart en scheepsbouw tot welvarende plaatsen. Nieuwe Pekela ontstond op de plek waar het Pekelerhoofddiep een lichte knik maakt. In 1704 werd Nieuwe Pekela als zelfstandige parochie afgescheiden van Oude Pekela. In datzelfde jaar verrees de Hervormde kerk van Nieuwe Pekela op enige afstand van het kanaal. De kaart van H.W. Folckers uit 1723 geeft een beeld van het lintdorp “Nieuwe Peekel” langs de Pekelerhoofddiep.

In 1810 werd de Franse vazalstaat het Koninkrijk Holland door Napoleon ingelijfd bij Frankrijk. Hiermee werd ook een uniform reglement voor het plaatselijk bestuur van toepassing. De burgerlijke gemeente Nieuwe Pekela splitste zich in dat jaar af van Oude Pekela.

Door een goede infrastructuur van kanalen, de aanwezigheid van brandstof (turf) en grondstoffen vanuit de akkerbouw ontwikkelde zich vanaf het midden van de negentiende eeuw een landbouwindustrie in de Groninger Veenkoloniën. Er werden (coöperatieve) aardappelmeelfabrieken en strokartonfabrieken opgericht. De fabrieken werden vanwege de bereikbaarheid langs de kanalen gebouwd.

Afbeelding 1 van 2

Op de kaart van H.W. Folckers uit 1723 is goed zichtbaar dat "Nieuwe Peekel" zich als een lintdorp langs het Pekelerhoofddiep heeft ontwikkeld. Folckers heeft het oude veenriviertje de "Olde A" met een dun lijntje op de kaart gereconstrueerd. [1723, H.W. Folckers, Kaart van de Oude en Nieuwe Peekelder Veenen, NL-GnGRA_1536_6652]

Afbeelding 2 van 2

Aardappelmeelfabriek De Eersteling langs de Pekelerhoofddiep. De fabriek is in 1888 gebouwd door de gebroeders Drenth en Co. Eerder was hier een scheepswerf gevestigd. [circa 1900, NL-OdpGP-img3189]

Het centrum van een lintdorp

Voor zover er sprake kan zijn van een centraal punt van een langgerekt lintdorp, markeerde de Hervormde kerk sinds 1704 dit middelpunt. De kerk lag op enige afstand van het Pekelerhoofddiep en de doorgaande de Hoofdweg die daar parallel aan was gelegen. De openbare gebouwen die vanaf het laatste kwart van de negentiende eeuw in Nieuwe Pekela gebouwd werden, verrezen allemaal in de nabijheid van de kerk, langs het kanaal. In 1877 werd een post- en telegraafkantoor gebouwd die in 1901 werd verbouwd als gemeentehuis. Links daarvan verrees een nieuw en groter postkantoor. Naast het postkantoor stond de kerktoeren met daartegenaan de Torenchool. In 1885 kreeg Nieuwe Pekela tevens een tramverbinding langs de lijn Winschoten-Stadskanaal.

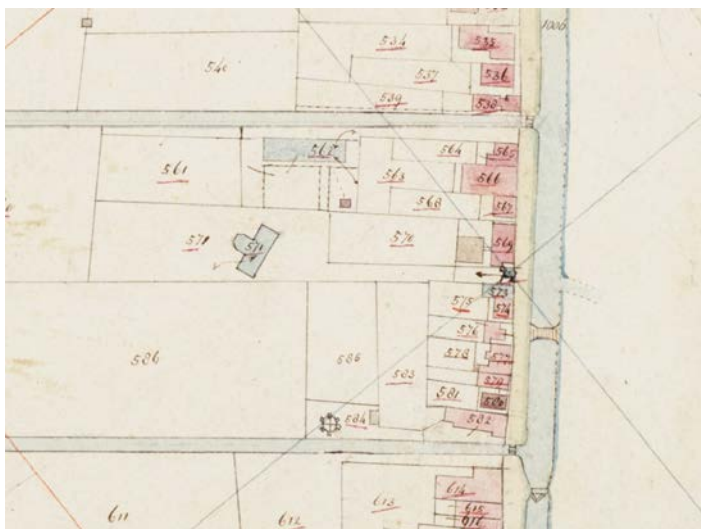
Afbeelding 1 van 3

De openbare gebouwen van Nieuwe Pekela concentreerde aan het kanaal ter hoogte van de Hervormde kerk. Rechts het gemeentehuis dat in 1877 werd gebouwd als post- en telegraafkantoor en sinds 1901 diende als gemeentehuis. Links daarnaast het postkantoor uit 1901. Links daarvan de kerktoeren met Torenschool. [1900-1938, NL-OdpGP-img1273]

Afbeelding 2 van 3

Blik op de bebouwing langs het Pekelerhoofddiep, uiterst links de toren die het 'centrum' van het lintdorp markeert. [1922-1930, NL-OdpGP-img1270]

Afbeelding 3 van 3

De Hervormde kerk vormt sinds 1704 het middelpunt van het lintdorp en staat op enge afstand van het kanaal en de Hoofdweg. De kerktoeren staat pal langs de weg. [1832, kadastrale minuutplan, RCE, MIN01030A02]

1937-1939 besluitvorming nieuwbouw raadhuis

Het besluit om over te gaan tot de bouw van een nieuw raadhuis verliep moeizaam. De twee wethouders steunde het plan niet, met een verhit debat in de gemeenteraad als gevolg.

Besluit tot de bouw van een nieuw raadhuis

Door het toegenomen takenpakket van de zelfstandige gemeente Nieuwe Pekela en de uitbreiding van het ambtenarenapparaat als gevolg daarvan, werd het oude gemeentehuis uit 1877 langzaamaan te klein. Ook de ligging ervan, pal aan de weg, werd als een gevaar voor de verkeersveiligheid gezien. Ondanks de crisis van de jaren dertig kon de relatief welvarende gemeente met haar bloeiende landbouwindustrie zich een vrij omvangrijk nieuw gemeentehuis permitteren. Er werd daarom vanuit de gemeenteraad juist aangedrongen op een snelle aanvang van de bouwwerkzaamheden, om de werkloosheid onder bouwvakkers tegen te gaan.

Het gemeentebestuur en enkele medewerkers op een foto uit 1933. Gemeentearchitect Jan Tuinhof staat als tweede van rechts, hij is overigens als een van de weinige op deze foto betrokken bij de plan- en besluitvorming over het nieuwe raadhuis. [1933, NL-OdpGP-img4337]

De eerste plannen voor de nieuwbouw kwamen echter voort uit de bouwvallige toestand van met name de Torenschool en daarbij het verbeteren van de verkeersveiligheid op deze plek. Een bouwcommissie werd in het voorjaar van 1937 verzocht om zich te verdiepen in de situatie. Deze commissie gaf het advies om zowel de toren, het brandspuithuisje, de Torenschool en een woning naast het postkantoor te slopen zodat daar een nieuw raadhuis gebouwd kon worden. Op de plek van het oude gemeentehuis uit 1877 zou dan een nieuw gymnastieklokaal gebouwd kunnen worden. Sloop en nieuwbouw bood een oplossing voor drie problemen: de bouwvalligheid van de oude gebouwen, het ruimtegebrek en de onveilige verkeerssituatie. Door de nieuwe gebouwen meer naar achter te plaatsen zou het doorgaande verkeer op de Hoofdweg geen hinder meer ondervinden van bezoekers van de openbare gebouwen en vice versa.

In november 1937 werd het voorstel voor de bouw van een nieuw raadhuis binnen de gemeenteraad besproken. Uit de raadsnotulen komt het beeld naar voren van een moeizame discussie waarbij enkele raadsleden zelfs persoonlijke ook verwijten naar elkaar maken. Opmerkelijk genoeg richt het inhoudelijke deel van de discussie zich vooral op de aanleg van betegelde trottoirs en ook het kappen van bomen elders. Uiteindelijk komt de raad toch tot een principebesluit. Met een kleine meerderheid van 6 tegen 4 stemmen werd besloten om het advies van de bouwcommissie over te nemen. Gemeentearchitect Jan Tuinhof ging aan de slag met een eerste plan voor een nieuw raadhuis.^[1]

In het eerste plan werd een gebouw met een plat dak voorgesteld en een relatief smalle voorgevel vanwege het smalle kavel. Het plan werd beoordeeld door een externe deskundige die meende dat de voorgevel te smal was. Het smalle bouwkveld dat hiervan de oorzaak was, stond volgens hem een waardige architectonische oplossing in de weg. Ook het platte dak werd bekritiseerd vanwege de reële kans op lekkage en daardoor de hoge onderhoudskosten op termijn. Een hellend dak zou daarnaast ook extra zolderruimte opleveren voor opslag. Naar aanleiding van het externe advies paste gemeentearchitect Tuinhof zijn bouwplan aan.

De gemeente benaderde de twee eigenaars van de belendende kavels voor de aankoop van hun grond. Eén van de burens was de Nederlandse Hervormde kerk, die in een onderdoorgang onder de toren de toegangsweg tot hun kerkgebouw hadden. De kerk was bereid een deel van hun grond gratis aan de gemeente af te staan, onder de volgende voorwaarden:

- “Het altijddurend recht van overgang over den geheelen toegangsweg, gelijk tot op heden steeds gebruikelijk was.
- Het altijddurend recht van klokluiden in den nieuw te bouwen toren van het gemeentehuis bij begrafenissen, enz., gelijk tot op heden steeds gebruikelijk was.
- De plaatsing alsmede het onderhoud van eene afscheiding met hek van nader overeen te komen doorgangsbreedte komt voor rekening dezer gemeente.”^[2]

Ook de andere buurman, hotelhouder K. Bos, was bereid een deel van zijn grond aan de gemeente te verkopen. Hij werd in de stukken als ‘erfpachter van de stadsgrond’ aangemerkt. Dit verwijst naar het uit de zeventiende eeuw daterende stadsmeierrecht. Sinds de zeventiende eeuw was de stad Groningen namelijk nog altijd bloot eigenaar van de grond en de heer Bos (en vervolgens de gemeente) als meier slechts houder van het opstalrecht.

In november 1938 werd het tweede bouwplan in de raadsvergadering besproken. In dit tweede plan werd afgezien van het platte dak en ook de voorgevel kreeg een bredere opzet nu het bouwkveld uitgebreid was. Opnieuw vond de discussie in een verwijtende sfeer plaats. Over de financiële consequenties van de nieuwbouw trokken een aantal raadsleden een opmerkelijke conclusie. Ze zagen namelijk een dalende trend in gemeentelijke inkomsten en tegelijkertijd een stijgende trend in de uitgaven vanwege armenzorg en werkloosheid binnen de gemeente. De verwachting was dus dat de gemeente op termijn zou moeten interen op hun financiële reserves. Juist daarom, was de redentie, had de gemeente nu nog

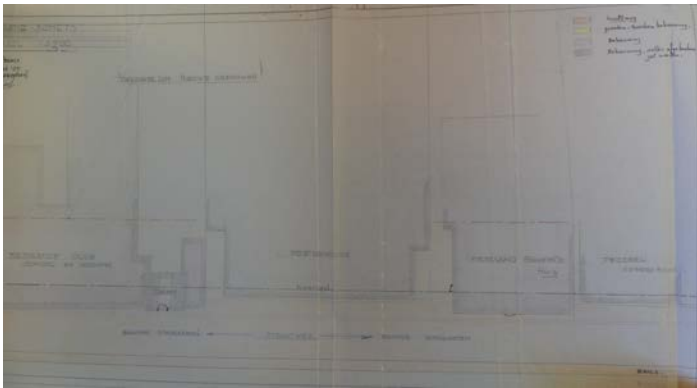
de beschikking over de financiële middelen om de nieuwbouw te realiseren en in de toekomst mogelijk niet meer. Snelle besluitvorming werd dus noodzakelijk geacht. Uiteindelijk werd het besluit om in te stemmen met het herziene bouwplan en de overdrachtseisen van de Hervormde kerk, genomen met een kleine meerderheid van 7 tegen 4 stemmen. Opvallend daarbij is dat de twee wethouders tegen het voorstel hadden gestemd, vanwege de negatieve financiële gevolgen voor de gemeentekas.^[3]

Ten tijde van het raadsbesluit uit 1938 werden de totale bouwkosten van het raadhuis geraamd op 59.000 gulden, opgebouwd uit:

- Gemeentehuis: fl. 45.605
- Toren: fl. 5.750
- Schuilkelder: fl. 1.595
- Cellen: fl. 1.505
- Conciërgewoning: fl. 4.545

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#).
2. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), no. 436
3. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-20](#), raadsnotulen 23 november 1938, besluit 4.

Afbeelding 1 van 2

Situatietekening uit 1937 van de Toren, de toren, het postkantoor en het bestaande gemeentehuis. Alle gebouwen stonden pal aan de Hoofdweg. De rode stippellijn geeft de geplande voorgevel weer. [1937, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 2 van 2

Links de kadastrale hulpkaart uit 1885 en rechts die uit 1940. Op de kaart uit 1940 is de samenvoeging van de percelen 1560, 1559 en 1558 zichtbaar. [1885, HK_PKL01_A_129 en 1940, HK_PKL01_A_332]

1939-1940, bouwwerkzaamheden raadhuis

Nadat de raad had besloten om een nieuw gemeentehuis te bouwen, konden de werkzaamheden beginnen. De bouw werd echter stilgelegd vanwege de inval van het Duitse leger.

Tijdens de moeizaam verlopen raadsvergadering van 23 november 1938 werd met een kleine meerderheid besloten om het voorgestelde nieuwbouwplan uit te voeren. De oude gebouwen konden gesloopt worden om ruimte te maken voor het nieuwe raadhuis met toren en conciërgewoning.

Sloop Torenschool en toren

Op de plek van het geplande raadhuis stond de toren, het brandspuithuisje, de Torenschool en een woning naast het postkantoor, die gesloopt moesten worden. De Torenschool was echter al eerder gesloopt, vanwege bouwvalligheid ervan en het acute gevaar voor het verkeer. Een belangrijk argument voor de sloop van de gebouwen was die van de verkeersveiligheid op de Hoofdweg. De Torenschool en de toren stonden pal aan de Hoofdweg waarbij een smalle onderdoorgang onder de toren toegang gaf tot de Hervomde kerk. Dit leverde onveilige verkeerssituaties op, ook omdat het schoolplein er vlak naast lag. Volgens de burgermeester en wethouders bezat de toren geen oudheidkundige of architectonische waarde. Op 14 april 1939 werd de toren dan ook “verkocht voor afbraak.” C. Kuiper en J. Bunt uit Nieuwe Pekela kochten de opstallen voor 50 gulden en begonnen nog diezelfde maand met de sloop.

Afbeelding 1 van 1

Omtrekken van de torenspits op 27 april 1939 ten behoeve van de bouw van het raadhuis. De Torenchool was reeds in de zomer van 1938 gesloopt vanwege bouwvalligheid. [1939, NL-OdpGP-img 283]

Aanbesteding nieuwe raadhuis

In de zomer van 1939 stelde de gemeente het bouwbestek voor de ruwbouw beschikbaar en op 1 augustus 1939 was de gunning rond. De laagste inschrijver met een bedrag van 39.600 gulden was aannemer Hendrik Scholte uit Musselkanaal. Hij won daarmee de opdracht voor de ruwbouw van het raadhuis. Veelzeggend over de oorlogsdreiging in 1939 is dat er in het contract nogmaals expliciet aandacht besteed werd aan een “oorlogs- en mobilisatie-clausule”. In deze clausule was opgenomen dat de gemeente als opdrachtgever de extra bouwkosten door vertraging of prijsstijging aan de aannemer zou vergoeden in het geval van het uitbreken van oorlog of mobilisatie.

De afbouw van het raadhuis werd door de gemeente los van de ruwbouw aanbesteed:

- Glas-, verf en behangwerk: schilder Daniël Bruggeman uit Winschoten voor 2191 gulden.
- Verwarmingsinstallatie: installateur Petrus Wiardi uit Groningen voor 4110 gulden.
- Elektra: Pieter Fedde Roosje uit Oude Pekela voor 2311 gulden.
- Stofferij: Manufacturier Jan Harm Kampinga uit Nieuwe Pekela voor 770 gulden.
- Uurwerk raadhuistoren: B. Eijsbouts uit Asten voor 935 gulden.
- Vloeren: parketfabriek 't Vloerenhuis uit Amsterdam.

Bouwwerzaamheden nieuwe raadhuis

Door de bewaard gebleven weekverslagen in het opzichters-dagboek wordt een goed beeld verkregen van de vorderingen van de bouw van het raadhuis. Reeds in juli 1939 werd er begonnen met het grondwerk, kennelijk kon dit al voordat aannemer H. Scholte een officiële opdracht had ontvangen. In september werd er gestart met het metselen van de muren en in november werden er al enkele balklagen gelegd. In januari en februari 1940 moest de bouw een aantal weken stilgelegd worden vanwege strenge vorst. In het voorjaar van 1940 was de ruwbouw zo goed als afgerond en moesten er alleen nog delen van het interieur afgemaakt worden. Dat waar men al langer voor vreesde, voltrok zich in mei 1940. Op vrijdag 10 mei vermeldt het opzichters-dagboek: “Niet gewerkt wegens de vijandelijkheden ontstaan door binnen rukken van Duitse troepen in Nederland. Ontruimen luchtbeschermingskelder en verdere schuilkelderruimte in het gebouw.”^[1] Kort voor het voltooiën van het raadhuis werd de bouw een aantal weken stilgelegd en brak er een onzekere tijd aan.

Op 30 mei schreven de burgemeester en wethouders een brief aan het Regeeringscommissariaat Wederopbouw in Den Haag met het verzoek om de bouw van het raadhuis voort te mogen zetten. Slechts het uurwerk, de vloeren, de bestrating en het schilderwerk moesten nog uitgevoerd worden waarbij ook een deel van de bouwmaterialen nog geleverd moesten worden. Half juni kwam de toestemming vanuit Den Haag om de bouw af te maken. De aanvoer van bouwmaterialen leverde echter nog de nodige problemen en vertraging op. Voor het transport van de buitentegels probeerde de gemeente een vervoervergunning en een vergunning voor de aankoop van benzine aan te vragen in Assen. Waarschijnlijk werd dit verzoek afgewezen omdat wegtransport alleen nog toegestaan was voor het vervoeren van levensmiddelen. Zo zag de leverancier van de vloeren, parketfabriek 't Vloerenhuis uit Amsterdam, zich genooddaakt de gezaagde vloerdelen met paard en wagen van hun fabriek naar de haven van Amsterdam te vervoeren. Daar werden de houten delen ingeladen op de zogenaamde ‘Hunzeboot’ richting Groningen. In Groningen werd de lading overgeslagen op een beurtschip richting Nieuwe Pekela. Ook de firma Eijsbouts uit Asten probeerde de onderdelen van het uurwerk bij het raadhuis af te leveren. Na informatie ingewonnen te hebben bij de gemeente over de meest kansrijke transportroute werden de onderdelen op 20 juni verzonden. Vanaf Helmond zouden ze per boot getransporteerd worden naar Nieuwe Pekela. Echter, een deel van de onderdelen strandde in Amsterdam en een ander deel in Rotterdam. Ruim een maand later bleken de onderdelen opnieuw gestrand te zijn in de stad Groningen. Hierdoor kon pas begin augustus gestart worden met de montage van het uurwerk.^[2]

Footnotes

1. [^]_— NL-OdpGP-000048-000027-528, *Opzichters-dagboek*.
2. [^]_— NL-OdpGP-000048-000027-527.

Afbeelding 1 van 1

De grondwerkzaamheden ter voorbereiding op de bouw in de zomer van 1939. [1939, NL-OdpGP-img384]

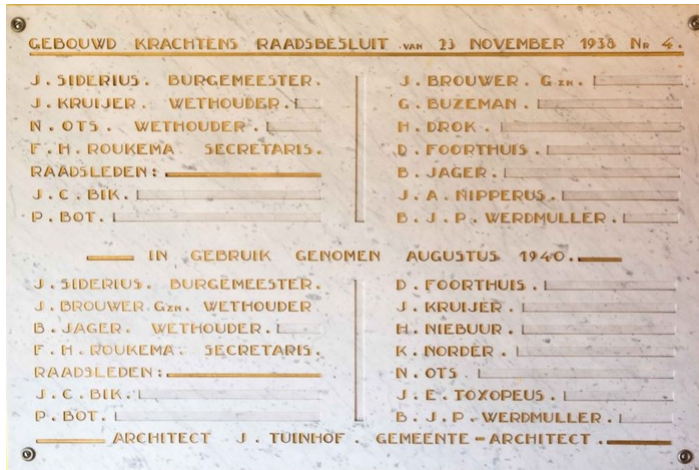
Voltooiing

In augustus 1940 kon het raadhuis in gebruik genomen worden. De uiteindelijke kosten voor de nieuwbouw inclusief inrichting kwamen uit op 63.450 gulden. Slechts een relatief kleine overschrijding van de aanvankelijk geraamde 59.000 gulden. De opening vond vanwege de oorlogsomstandigheden zonder enige festiviteiten plaats, wel werd er een marmeren plaquette in de hal geplaatst waarop de namen van de burgermeester, de wethouders, alle raadsleden en de gemeentearchitect genoemd werden.

De krant *De Noord-Ooster* schreef op zaterdag 29 juni 1940 vol lof over de “verjongingskuur” van het oude dorpsbeeld waarbij elementen als de toren en de toegang tot de Hervormde kerk in modernere vorm zijn teruggekeerd. De journalist noemde het nieuwe raadhuis een van de modernste en mooiste gebouwen in de omtrek: “Moge het lang daar staan en getuige zijn van welvaart en vrede”^[1]

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), krantenartikel *De Noord-Ooster*, zaterdag 29 juni 1940.

De marmeren plaqueette in de hal waarop de namen van de burgemeester, de wethouders, alle raadsleden en de gemeentearchitect genoemd worden. Zowel ten tijde van het raadsbesluit als bij de oplevering. [2020, Toba Architecten]

1940, exterieur raadhuis

Gemeentearchitect Jan Tuinhof ontwierp voor Nieuwe Pekela een sober en toch monumentaal raadhuis in interbellumstijl.

Gemeentearchitect Jan Tuinhof

Jan Tuinhof was op 7 november 1904 geboren in Leeuwarden als zoon van bakkersknecht Jan Jobs Tuinhof en dienstbode Ietje Terpstra. Hij trouwde op 3 januari 1931 op 26 jarige leeftijd met Jantje Deen uit Hoogezand. Hoe en wanneer hij precies in Nieuwe Pekela terecht kwam is onduidelijk maar hij was in 1936 al verantwoordelijk voor het ontwerp van de marechausseekazerne aan de J. Oldenburgerstraat 20. Hij ontwierp dit pand in een regionale variant op de Amsterdamse Schoolstijl. Zelf woonde hij in de lintbebouwing aan Pekelerhoofddiep, de woning bestaat nog altijd onder het huidige adres Jan Oldenburgerstraat E 44. Het raadhuisontwerp dat hij als gemeentearchitect van Nieuwe Pekela in 1938-1939 maakte, was waarschijnlijk zijn belangrijkste werk. Naast gemeentearchitect was hij ook het hoofd van Sociale Zaken binnen de gemeente. Zijn status binnen de gemeente blijkt uit de functies die hij tijdens en na de oorlog mocht vervullen.

In de Tweede Wereldoorlog ging Tuinhof bij het verzet, eerst als plaatsvervangend commandant van de Ordedienst en later als lid van de Binnenlandse Strijdkrachten. Na de bevrijding maakte hij dan ook onderdeel uit van het vijfmanschap dat het voorlopig bestuur van de gemeente op zich nam. Tuinhof vertrok na de oorlog naar Wormerveer. Hij overleed op 22 december 1998 in Zaanstad.^[1]

Footnotes

1. ^ www.wikippekela.nl en NL-GnGRA-2183.

Afbeelding 1 van 2

Het nieuwe raadhuis kort voor de oplevering ervan in 1940. Rechts is een stratenmaker bezig met de bestrating, op de voorgrond de draaibare brug over het Pekelerhoofddiep. [1940, NL-OdpGP-img385]

Afbeelding 2 van 2

In het midden gemeentearchitect Jan Tuinhof op een uitsnede uit een groepsfoto van het gemeentebestuur uit 1933. [1933, NL-OdpGP-img4337]

Hoofdpzet en architectuur nieuwe raadhuis

Om de gemeenteraad over te halen in te stemmen met het ontwerp voor het nieuwe raadhuis schreef de burgemeester in november 1938 aan de raad:

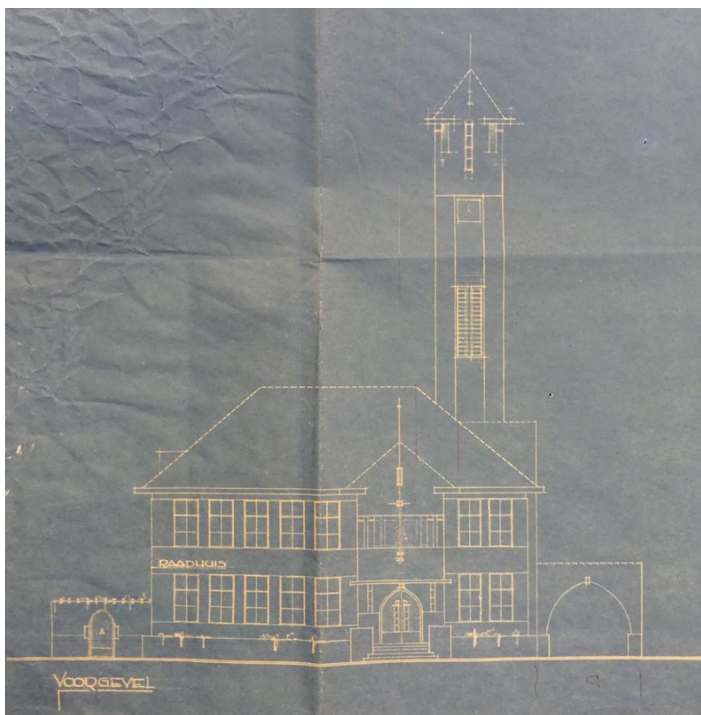
“Mocht Uwe vergadering tot den bouw daarvan besluiten en mocht tot uitvoering worden overgegaan, dan zal daarmee zeker een representatief gebouw verrijzen, dat in zijne omgeving zeker goed tot zijn recht zal komen.”^[1]

Met het ontwerp van gemeentearchitect Jan Tuinhof werd de belofte van een representatief raadhuis ingelost. Zijn opdracht bestond uit het ontwerpen van een gebouw waarin naast de bestuurlijke en ambtelijke vertrekken van de gemeente, ook een conciërgewoning en een raadhuistoren een plek kreeg. Een belangrijk uitgangspunt in zijn ontwerp was dat het gebouw zich oriënteerde op de Hoofdweg langs het Pekelerhoofddeep. Hier bevond zich dan ook de monumentale voorgevel. Het gebouw kreeg een T-vormige plattegrond met een hoog dwarsgeplaatst bouwdeel aan de straatzijde en een lagere langwerpige vleugel daarachter. Aan de straatzijde zaten de meest representatieve vertrekken, terwijl de ambtelijke werkruimtes en de conciërgewoning in de vleugel daarachter zaten. Rechts tegen het raadhuis, in de binnenhoek van het hoge bouwdeel en de vleugel, werd de raadhuistoren geplaatst.

Tuinhof ontwierp een monumentaal en tegelijkertijd sober gebouw in een bouwstijl die ook wel als interbellumarchitectuur aangeduid kan worden. De stijlbenaming verwijst naar de periode tussen de Eerste en Tweede Wereldoorlog, het interbellum. Deze bouwstijl heeft verwantschappen met het zakelijk baksteenexpressionisme en de Amsterdamse Schoolstijl. Kenmerkend is de toepassing van bruinige en gelige bakstenen met daartussen verdiepte voegen. In de gevels werden portieken, balkons en ook cilindrische vormen opgenomen. Bij een aantal elementen in het raadhuis heeft Tuinhof zich duidelijk laten inspireren door werken van enkele beroemde Nederlandse architecten van destijds: H.P. Berlage en W.M. Dudok.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), no. 436.

Afbeelding 1 van 4

Gevelaanzicht van de voorgevel uit 1938. [1938, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 2 van 4

Gevelaanzicht van de rechter zijgevel met toren uit 1938. De twee doorgehaalde vensters werden overigens uiteindelijk uitgevoerd als vier smalle vensters. [1938, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 3 van 4

Gevelaanzicht van de linker zijgevel uit 1938. Links de smalle vensters van de archiefruimte, daarboven werden decoratieve uitstekende blokken geplaatst. [1938, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 4 van 4

Gevelaanzicht van de achtergevel zijgevel uit 1938. De twee kleine begane grondvensters in de vleugel werden in 1964 vergoot. [1938, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Voorplein

Het voorplein voor het raadhuis voorzag in enkele praktische behoeften zoals parkeerruimte, een plaats voor het opstellen van trouwstoeten en het verzamelen van de burgers bij bijzondere gebeurtenissen en vieringen. Maar ook vanuit architectonisch oogpunt was een vrije ruimte vóór een dergelijk representatief gebouw van groot belang. In het eerder genoemde externe advies uit 1938 werd het belang van een voorplein benadrukt: "In de tweede plaats wordt de waardigheid van het gebouw en de beteekenis uitgedrukt door de ligging op eenigen afstand van den weg, aan een voorplein van min of meer royale afmetingen. De werking van de architectuur van het gebouw wordt door de beschouwing op een zekeren afstand verhoogd"^[1]

Gevels

Het raadhuis kreeg een monumentale voorgevel die vanwege het vrijwel ontbreken van decoratie toch een sobere indruk maakt. De nadruk van de voorgevel werd door Tuinhof gelegd op de entreepartij en het balkon daarboven, door deze als risaliet uit het gevelvlak vooruit te laten steken. Dit vooruitspringende geveldeel is bekroond met een puntgevel. De risaliet kreeg een asymmetrische positie in de voorgevel, links van de risaliet bevinden zich vijf venstertraveeën, rechts twee. Het vooruitspringende geveldeel bevat bovendien een aantal cruciale onderdelen voor de beeldtaal en symboliek van de raadhuisarchitectuur. De brede ingangspartij met bordestrappen, het balkon, de vlaggenmast en het in zandsteen uitgevoerde wapen van Nieuwe Pekela maken de beschouwer duidelijk dat dit een belangrijk openbaar gebouw betreft. Deze onderdelen staan in een lange bouwtraditie en zijn bij vrijwel ieder stadhuis, raadhuis en gemeentehuis aanwezig. Voor wie de functie van het gebouw desondanks ontgaan is, geven de bronzen letters "RAADHUIS" definitief duidelijkheid. De letters hebben een bijzondere vormgeving die sterk doet denken aan de Amsterdamse Schoolstijl. Het wapen van Bentheimer zandsteen boven de ingang werd in 1940 vervaardigd door Willem Valk. Hij gaf architect Tuinhof enig advies over de vormgeving ervan: "schild hol, kroon bol en boven het geheel direct in de baksteen te vatten"^[2]

Aan de twee zijgevels en de achtergevel van het raadhuis was aanmerkelijk minder aandacht besteed. Het metselwerk van de voorgevel werd doorgezet maar de vensteropeningen werden op een meer pragmatische wijze ingepast. Een opmerkelijk detail zijn de decoratieve uitstekende blokken boven de smalle archiefvensters in de linker zijgevel. Rondom de gevels werden bakstenen bloembakken opgemetseld.

Het metselwerk speelde in de gevelarchitectuur een belangrijke rol. Van het maaiveld tot aan de onderzijde van de begane grondvensters werd de buitenmuur opgemetseld uit zogenaamde '1^e soort vlakke geelgrijze waalklinkers'. Ook de buitenmuren van de toren en de poort werden uit deze steen opgebouwd. Het metselwerk boven de onderdorpels bestond echter uit een dunnere '1e soort handvorm geelgrijze klinker' van slechts 4 cm hoog. Door de toepassing van handvormstenen verkreeg het oppervlakte een ruwe textuur. De stenen werden in kettingverband (of "Gotisch verband") gemetseld, waarbij er om de twee strekken één kop werd geplaatst. Het voegwerk kreeg een 'iets terugliggende voeg' waarmee de nadruk zoveel mogelijk op de bakstenen werd gelegd. Ter hoogte van de vensters verspringt het metselwerk heel subtiel naar binnen. De inspiratie voor het typerende metselwerk zou Tuinhof ontleed kunnen hebben aan W.M. Dudoks ontwerp voor het raadhuis van Hilversum. Dit ontwerp werd bij de oplevering ervan in 1931 in binnen- en buitenland geroemd. Hij paste daar eveneens een dunne en langwerpige baksteen toe (door sommigen zelfs aangeduid als 'Hilversums- of Dudok-formaat') die in kettingverband werd gemetseld en een terugliggende voeg kreeg. Overigens paste Dudok de veel gladdere verblendsteen in zijn raadhuis toe, in tegenstelling tot de ruwe handvormsteen die Tuinhof toepaste.^[3]

Vensters

Voor de kozijnen en ramen werd opmerkelijk genoeg gekozen voor de relatief dunne stalen ramen. Rondom de hal en wachtkamer werd er blank glas-in-lood in de stalen ramen toegepast.

In de rechterzijgevel van het dwarsgeplaatste bouwdeel, waarachter zich het trappenhuis bevond, werden vier hoge smalle vensters geplaatst met daarin decoratief glas-in-lood ramen. Het glasplan was van de hand van architect Tuinhof zelf. In de vier ramen werd het bouwjaar “1940” opgenomen, dat vanuit het brede trappenhuis zichtbaar was. In 1981 gingen de eerste twee cijfers echter schuil achter de liftschacht waardoor het volledige jaartal nu niet meer zichtbaar is (alleen nog van buiten, in spiegelbeeld). Overigens voorzag het oorspronkelijke plan van Tuinhof in vijf vensters waarbij in het eerste raam de “A” van Anno was opgenomen.

Dak

De houten kapconstructie werd opgebouwd als gordingenkap. De spanten werden voorzien van een dubbele hanenbalk en dubbele (rechte) stijlen. Op de gordingen werd verticaal dakbeschot aangebracht, waarmee de zolder bruikbaar werd als opslagruimte. Voor de dakbedekking werd gekozen voor de matzwarte grote romaanse dakpan, ingekocht bij de kleiwarenfabriek van de gebroeders Laumans in Tegelen. Op de nokken werden zogenaamde ballonvorsten toegepast waardoor het silhouet van de noklijn een geribbelde aanblik kreeg. De ventilatiekokers op zolder kwamen uit op zogenaamde ventilatiepannen waardoor de frisse lucht ingezogen kon worden. De goot heeft een groot overstek, wat karakteristiek is voor de bouwstijl.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#).
2. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), brief Willem Valk, 15 februari 1940.
3. [^] [R. Stenvert, Biografie van de baksteen, 2012, pp. 216](#).

Afbeelding 1 van 7

De sobere en tegelijkertijd monumentale voorgevel met het voorplein daarvoor. In de voorgevel zitten een aantal voor de beeldtaal en symboliek van het raadhuis belangrijke onderdelen.

Afbeelding 2 van 7

De brede ingangspartij met bordestrappen bevindt zich in het risalerende geveldeel, daarboven het door Willem Valk vervaardigde zandstenen wapen van nieuwe Pekela en het balkon.

Afbeelding 3 van 7

De bronzen belettering heeft een bijzondere vormgeving die sterk doet denken aan de Amsterdamse Schoolstijl.

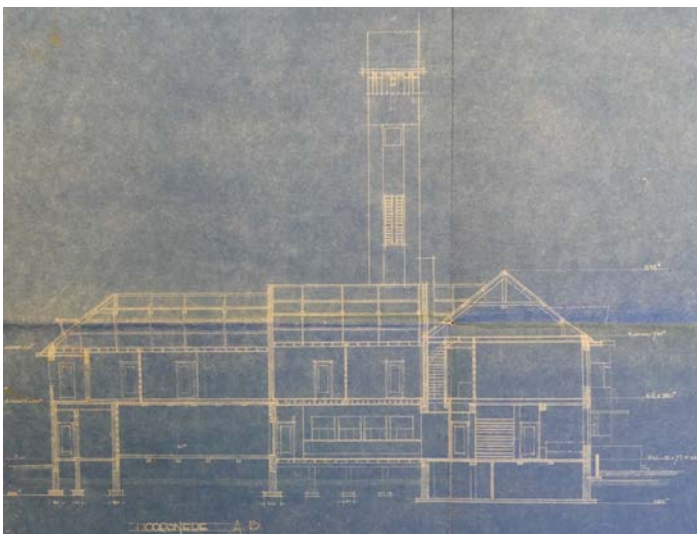
Afbeelding 4 van 7

De buitengevels werden opgebouwd uit twee verschillende baksteenformaten: onder de vensters '1^e soort vlakke geelgrijze waalklinkers' en vanaf de onderdorpels de dunnere '1^e soort handvorm geelgrijze klinker'.

Afbeelding 5 van 7

Glasplan door architect Tuinhof voor het glas-in-lood in de rechter zijgevel met daarin het bouwjaar 1940. De nummering in de ruitjes verwijst naar de kleurtint van het glas. [1938, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 6 van 7

Doorsnedetekening uit 1938 over de lengte van het gebouw waarop ook de kapconstructie zichtbaar is.
[1938, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 7 van 7

De gordingenkap met ook twee ventilatieschachten.

Toren

In december 1938 schreven de burgermeester en wethouders aan het provinciebestuur dat de oude toren gesloopt is maar dat het nieuwe raadhuis weer voorzien zal zijn van een toren: "omdat dit steunpunt in de langgerekte bebouwing behouden dient te blijven, maar bovendien ook, omdat hij uit traditioneel oogpunt op het behoud van een toren ter plaatse prijs stelt."^[1] Daarnaast was de gemeente bij de verkoop van de grond met de Hervormde Kerk overeengekomen dat de kerk een altijddurend recht van klokluiden in de nieuwe raadhuistoren had.

Net als de genoemde onderdelen in de voorgevel heeft ook de raadhuistoren een belangrijke symbolische betekenis die in een lange bouwtraditie staat. Van oudsher diende de klok (of het carillon) op het stadhuis om een bijeenkomst of publieke mededeling aan te kondigen. Een klokkentoren staat daarmee symbool voor de centrale rol die het raadhuis heeft binnen de gemeenschap en in zekere zin ook de zelfstandigheid ervan. Door de aanzienlijke hoogte fungeert de toren tevens als landmark waarmee (het centrum van) Nieuwe Pekela van een afstand in het vlakke veenontginningslandschap van Oost Groningen herkenbaar is.

De raadhuistoren is met een hoogte van 25,4 meter en een vierkant grondplan van slechts 3 bij 3 meter van ranke proporties voorzien. Het volume telt acht bouwlagen met daarop een zadeldak met een dakbedekking van kleine romaanse dakpannen. Boven het dak steekt een windvaan uit waarop het wapen van Nieuwe Pekela zichtbaar is. Architect Tuinhof heeft zich bij de vormgeving van de toren mogelijk laten inspireren door de 31 meter hoge toren die H.P. Berlage ontwierp voor het in 1920 gereed gekomen jachtslot Sint Hubertus te Hoenderloo.

Het uurwerk met de wijzerplaten en luiklok waren in een tijd waarin niet iedereen over een pols- of zakhorloge beschikte voor de gemeenschap van groot belang. De firma Eijsbouts uit Asten leverde de (aanpassingen aan) het binnenwerk, de wijzerplaten en de luiklok. Het oude uurwerk en de luiklok die in 1923 eveneens door Eijsbouts voor de oude toren was gemaakt werd aangepast en hergebruikt. Er werden drie nieuwe wijzerplaten aan de toren bevestigd, één aan de voorzijde en de twee zijanten. De wijzerplaat werd opgebouwd uit een dubbele koperen ring ('cijferringen') met daarop koperen blokjes die de uren aangaven. Volgens de opdrachtschrijving werden de cijferringen in de kleur van de baksteen geschilderd om niet op te vallen. De uurblokjes en de twee wijzers werden verguld met "extra dubbel torengoud" en voorzien van verlichting voor 's nachts.^[2]

Poort

Naast de toren werd de toegangspoort tot het kerkterrein van de Hervormde Kerk geplaatst. De bouw en het onderhoud van de poort met het recht van overpad was net als het gebruiksrecht van de klokkentoren een verplichting bij de verkoop van de grond. De poort kreeg een vormgeving die paste bij de architectuur van het raadhuis zelf. Dezelfde baksteen werd toegepast en ook de spitsboogvorm van de hekopening kom terug in de hoofdentree.

Fietsenstalling

Tegen de linkerzijgevel stond een scheidingsmuur met daarin een personeelspoortje waardoor de ambtenaren toegang hadden tot het achterterrein. Deze is in 1981 gesloopt. Op het achterterrein werd een klein langwerpig gebouwtje gebouwd bestaande uit een afsluitbaar schuurtje en een halfopen fietsenstalling. Op een later moment is de fietsenstalling aangepast.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), brief aan de provincie, 1 september 1938.
2. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), omschrijving en prijsopgaaf, B. Eijsbouts, Asten, 2 oktober 1939.

Afbeelding 1 van 6

De raadhuistoren van Nieuwe Pekela heeft een grondplan van 3 bij 3 meter en heeft met ruim 25 meter hoogte een zeer rank profiel.

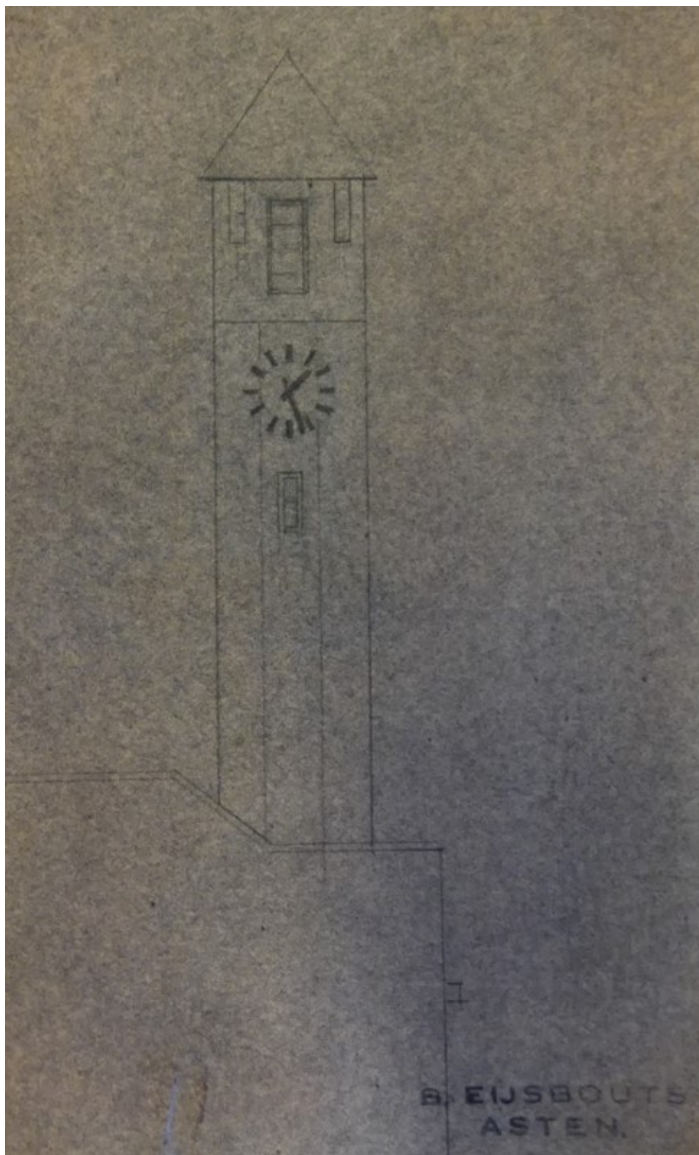
Afbeelding 2 van 6

De toren van het in 1920 gereed gekomen jachtslot Sint Hubertus door H.P. Berlage heeft mogelijk als inspiratie gediend bij de vormgeving de raadhuisstoren van Nieuwe Pekela. [2014, RCE, 33485_1396981101]

Afbeelding 3 van 6

De functie van de raadhuisstoren als landmark in het vlakke veenontginningslandschap wordt duidelijk op deze ansichtkaart uit 1980-2000. [1980-2000, NL-OdpGP-img2167]

Afbeelding 4 van 6

Schets uit 1939 van de raadhuisstoren met daarop het nieuwe uurwerk door de firma Eijsbouts in Asten.
[1939, NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 5 van 6

De spitsboogvormige poort vormt de entree tot het kerkterrein op de achtergrond.

Afbeelding 6 van 6

De fietsenstalling op het achterterrein. Op de achtergrond is het (ingestorte) dak van de brandweergarage zichtbaar.

1940, interieur raadhuis

In het raadhuis kregen verschillende functies onderdak met elk een eigen uitstraling. De ordening kende een sterk hiërarchisch karakter.

Indeling

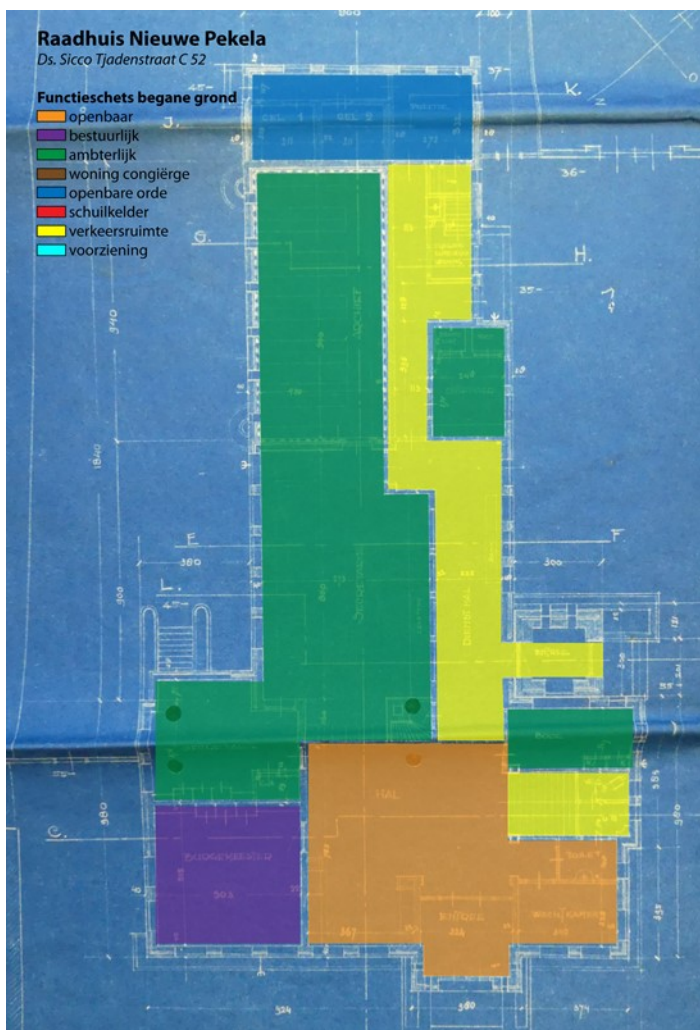
Het gebouwtype raadhuis kent een veelheid aan functies die door een weldoordachte ordening elk een logische plek binnen het raadhuis kreeg. Architect Jan Tuinhof koos vanwege praktische redenen om de verschillende functies zoveel mogelijk te clusteren. Omwille van de representativiteit werden de openbare en bestuurlijke vertrekken in het hogere bouwdeel aan de voorzijde gesitueerd. De ambtelijke vertrekken, het politiebureau en ook de conciërgewoning werden aan de achterzijde geplaatst. Hieruit blijkt dat het gebouw een sterk hiërarchische indeling kreeg. De hiërarchie binnen het gebouw was daarmee in zekere zin ook een afspiegeling van de hiërarchie binnen het gemeentelijk apparaat zelf.

Achter de hoofdentree in de voorgevel bevindt zich de hal met tamelijk royale afmetingen. De hal was de publieksruimte bij uitstek. Hier 'ontving' de gemeente haar burgers, bijvoorbeeld voor de afhandeling van een officieel document maar ook bij huwelijksgelegenheden. In afwachting van de dienstverlening konden burgers plaatsnemen op de bankjes in de hal of in de separaat afgesloten wachtkamer. Via de diensthal konden burgers middels loketten de ambtenaren in de secretarie spreken. Overigens hadden de loketten geen tussenschotten en bestond de secretarie uit een ongedeelde ruimte, wat het gebrek aan privacy (naar de huidige norm) aangeeft. De enige bestuurlijke functie op de begane grond was die van de burgemeesterskamer. Deze kamer had vrij royale afmetingen en bevond zich naast die van de gemeentesecretaris, waarmee dit vertrek overigens niet onderling verbonden was. De gemeentesecretaris stond aan het hoofd van de ambtelijke organisatie en zijn werkkamer lag dan ook pal naast de secretarie waar de ambtenaren werkten. Het rijtje van burgemeesterskamer, gemeentesecretaris en secretarie geeft een goed voorbeeld van de hiërarchische opbouw: van bestuurlijk aan de voorzijde naar uitvoerend achter in het gebouw. Direct naast de secretarie stond de brandvrije archiefruimte. Helemaal tegen de achterzijde was een klein politiebureau met twee arrestantencellen geplaatst. Deze had een eigen ingang aan de achterzijde. Tot slot had de gemeenteontvanger een eigen ruimte aan de overzijde van de gang en de bode een plaats nabij de dienstingang voor het gemeentepersoneel.

Via een vrij royale U-vormige bordestrap kon men vanuit de hal naar de verdieping. Tegen de voorzijde was een van de belangrijkste vertrekken gesitueerd: de raadzaal. Hier neemt het hoogste gemeentelijke orgaan, de gemeenteraad, haar beslissingen en legt het dagelijks bestuur (burgemeester en wethouders) verantwoording af. Burgers hebben vanaf de publieke tribune het recht om de openbare vergaderingen bij te wonen. Opmerkelijk is de gunstige ligging van het enige ambtelijke vertrek op deze verdieping. Kennelijk had gemeentearchitect Jan Tuinhof voldoende aanzien binnen de gemeente dat hij zichzelf een hoekkamer aan de voorzijde kon toebedelen. Aan de overzijde van de gang lag de commissiezaal en de werkkamer of vergaderruimte van de burgemeester en wethouders. Opmerkelijk is ook de zeer ruime behuizing van de conciërge aan de achterzijde van het raadhuis. Hij beschikte over een separate keuken, een kamer en suite, twee slaapkamers en een vrij royaal balkon. Ook een groot deel van de zolder stond tot zijn beschikking. Via een zijingang had de conciërge een eigen toegang tot zijn ruime appartement.

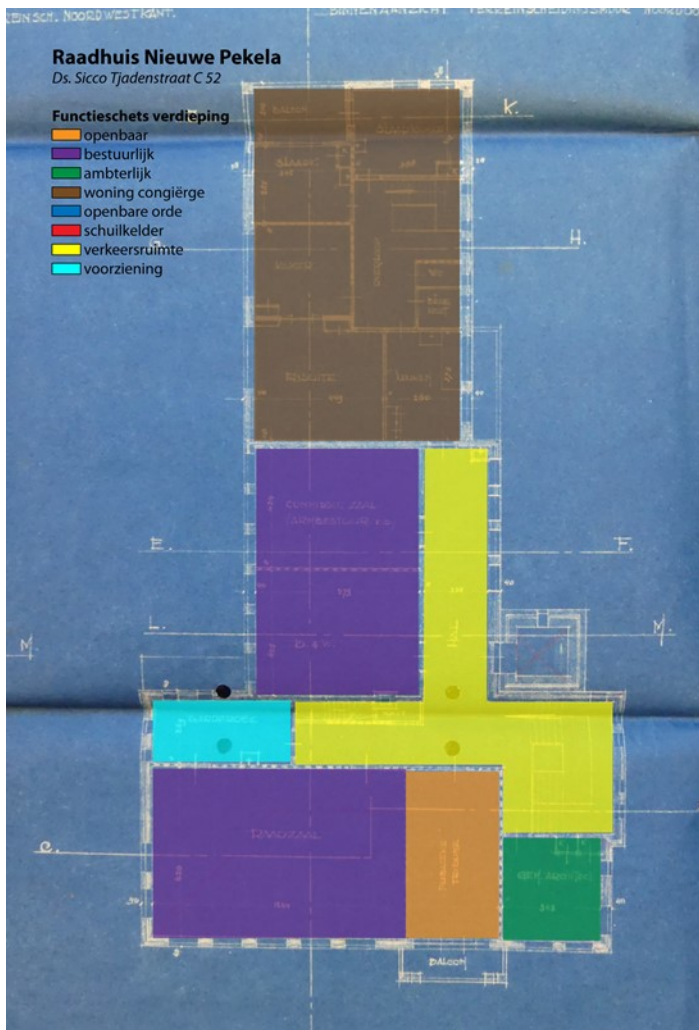
In de kelder zat naast de benodigde verwarmingsketel en bijbehorende brandstofruimte een andere opmerkelijke functie: een schuilkelder voor de luchtbeschermingsdienst. De luchtbeschermingsdienst was in 1939 opgericht om de burgerbevolking tegen de gevolgen van een luchtaanval te beschermen. De vrijwillige leden moesten in het geval van een bombardement het luchtalarm bedienen en eerste hulp bieden. Vóór de schuilkelder zat een gassluis, deze ruimte was zowel van binnen als via buiten te bereiken. De zolder werd hoofdzakelijk gebruikt voor opslag van spullen.

Op de functieschets zijn de verschillende (primaire) functies met kleuren op de oorspronkelijke plattegrond gereconstrueerd. Hieruit blijkt de clustering van functies en de sterk hiërarchische opbouw van de indeling van het raadhuis.

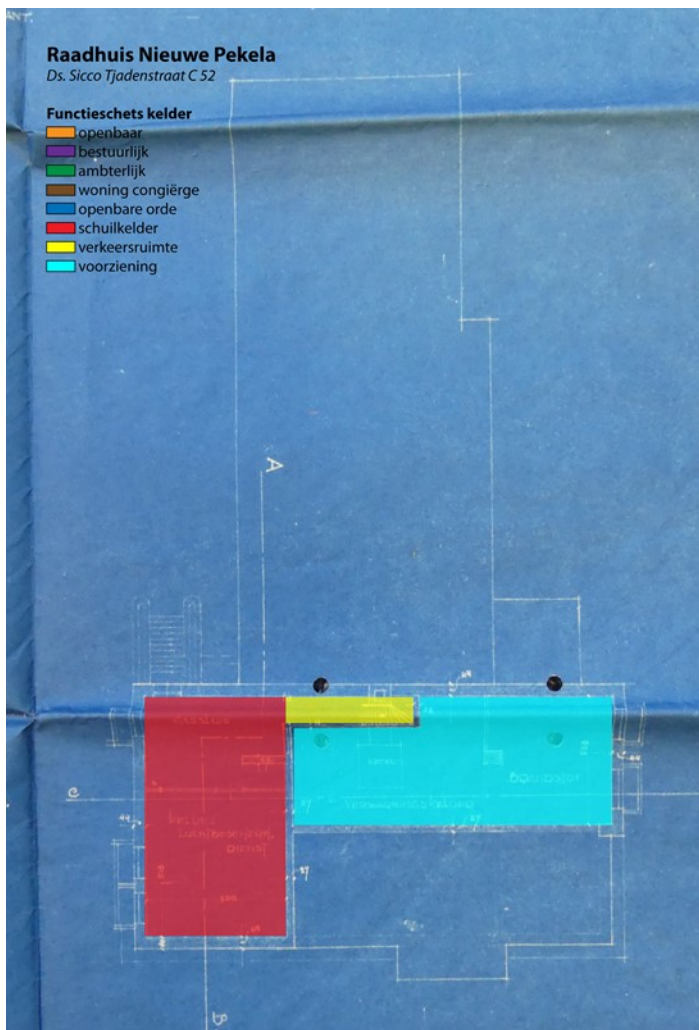
Afbeelding 1 van 6

Reconstructie van de oorspronkelijke functies op de begane grond op de plattegrond uit 1939.

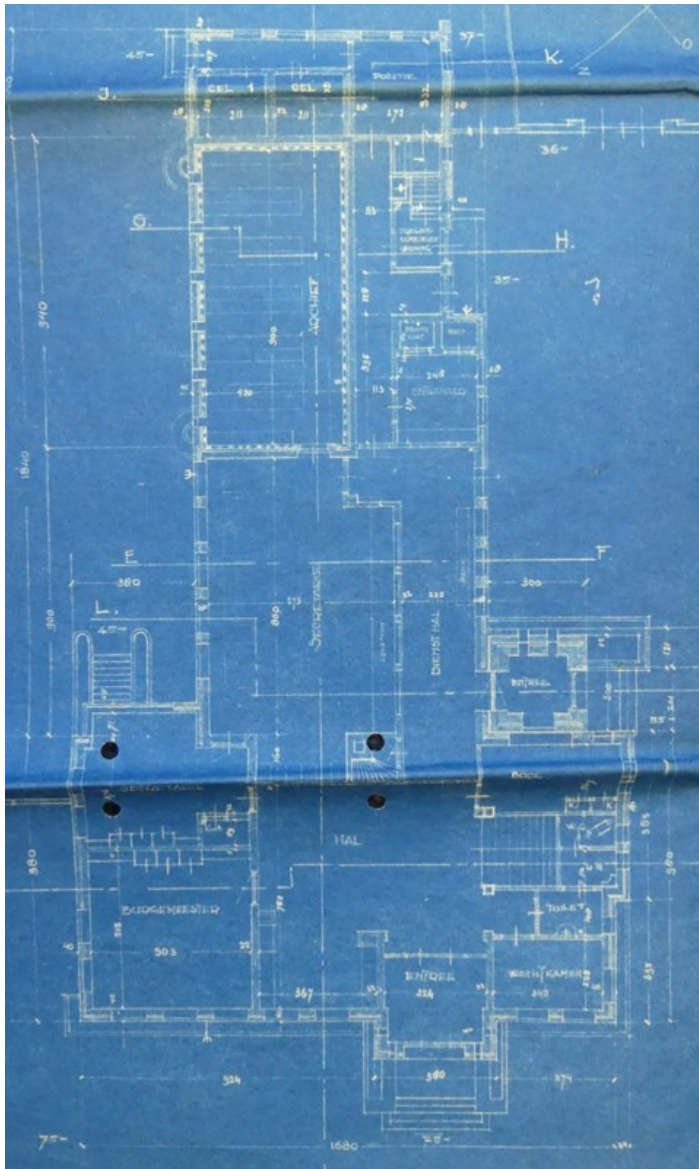
Afbeelding 2 van 6

Reconstructie van de oorspronkelijke functies op de verdieping op de plattegrond uit 1939.

Afbeelding 3 van 6

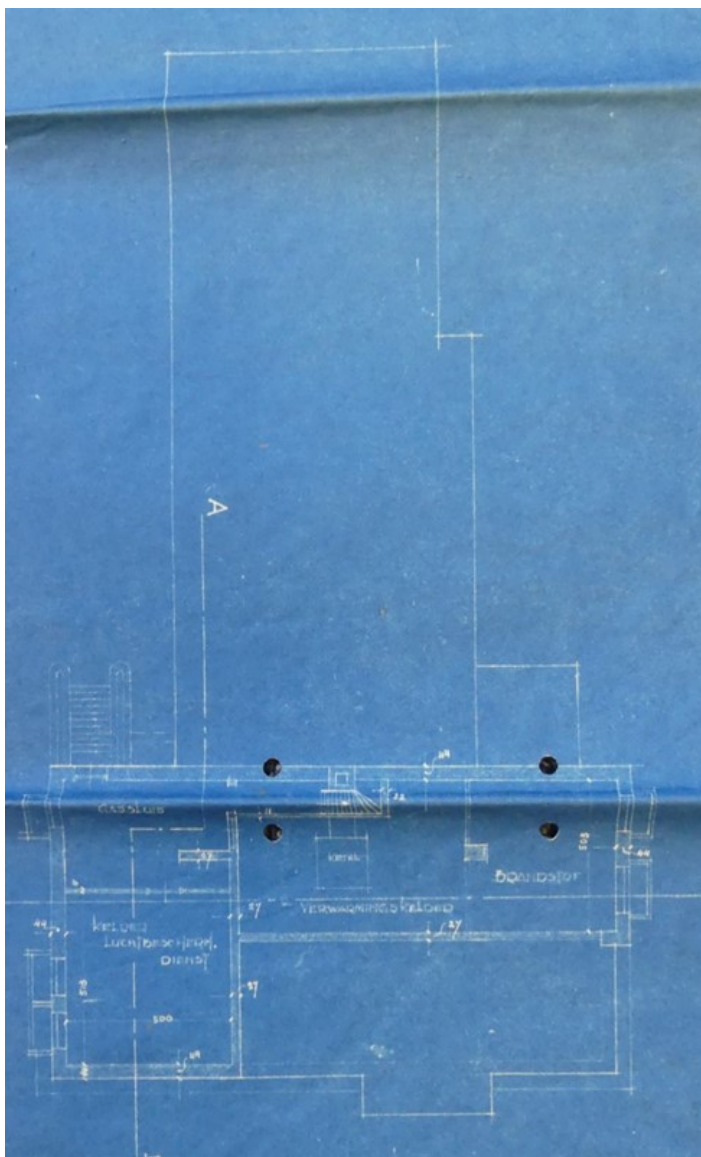
Reconstructie van de oorspronkelijke functies in de kelder op de plattegrond uit 1939.

Afbeelding 4 van 6

Oorspronkelijke plattegrond van de begane grond. [NL-OdpGP-000048-000027-527]

Oorspronkelijke plattegrond van de verdieping. [NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 6 van 6

Oorspronkelijke plattegrond van de kelder. [NL-OdpGP-000048-000027-527]

Interieur begane grond

Niet alleen uit de ordening van de ruimtes blijkt het hiërarchische karakter, ook de afwerkingen van het interieur herinnerd aan de mate van representativiteit van de ruimtes. Vanuit het bouwbestek uit 1939 in combinatie met de werktekeningen en de bewaard gebleven elementen, is er een vrij nauwkeurig beeld te verkrijgen van het oorspronkelijke raadhuisinterieur uit 1940. Hieruit ontstaat een beeld van een functionele en passende interieurafwerking zonder veel overbodige luxe.^[1]

De verkeersruimtes kregen een slijtvaste en makkelijk schoon te maken tegelvloer en lambriseringen van betonemaille tegen de wanden. De bestuurlijke en ambtelijke vertrekken werden voorzien van warmere houten stroken of parketvloeren. De representatieve ruimtes kregen een 'eikenhouten uitstraling' door toepassing van (triplex) lambrisering en dito inbouwkasten. Bijna alle plafonds bestonden uit boardmateriaal.

Entree hal, wachtkamer, toiletten en trap begane grond

De entree en de hal op de begane grond werden voorzien van een zogenaamde tegelvloer van Tile-Tex vloertegels van Amerikaanse makelaardij. Tussen hal, de hoofdentree en de diensthall werden tochtdeuren geplaatst waarin glas-in-loodramen zaten. De onderdorpels van de deuren bestonden uit zogenaamde 'artilux' of 'articon' steen, een kunststeen die sterk lijkt op granitowerk. Tegen de wanden werd een lambrisering van betonemaille (bobbelig pleisterwerk) aangebracht. Ook werden er vaste eikenhouten banken geplaatst. De plafonds bestonden uit boardplaten van 12 mm dik. De ontvangstruimte kreeg een tamelijk representatieve uitstraling. Het interieur van de afsluitbare wachtkamer, rechts van de entree, kreeg daarentegen een meer huiselijke sfeer. Onder meer door toepassing van een houten riftvloer, bestaande uit kwartiers gezaagd (loodrecht op de jaarringen) hout. De toiletten werden voorzien van functionele ('dubbel hardgebakken') vloertegels van 10 x 10 cm en tegellambrisering.

Burgemeesterskamer en secretariskamer

De burgemeesterskamer had samen met de raadzaal de meest representatieve uitstraling door de veelvuldige toepassing van eikenhout. De vloer bestond uit eikenhouten parketvloer in visgraatmotief. Tegen de wanden werd een bijpassende eikenhouten lambrisering geplaatst, opgebouwd uit triplex plaatmateriaal tussen geprofileerde lijsten. Boven de lambrisering werd papierbehang op de muren aangebracht. Tegen de achtermuur werd bovendien een langwerpige vaste kast met een hoog en laag deel geplaatst, eveneens opgebouwd uit triplex eikenhout. Hierin was onder meer een radio opgenomen die middels de zogenaamde draadomroep of radiodistributie, via een kabel dus, haar signaal ontving. Om ook de deur in dit geheel op te laten gaan werd de deur voorzien van een eikenhouten triplexplaat en eikenhouten lijstbetimmering tegen de deurkozijnen. Het plafond bestond uit boardplaten.

De kamer van de gemeentesecretaris daarnaast, kreeg net als de burgemeesterskamer de tamelijk deftige eikenhouten parketvloer in visgraatmotief. In de ruimte werd een grote inbouwkast met schuifdeuren geplaatst met daarnaast twee lage kastjes. De plafonds van de secretariskamer en de burgemeesterskamer bestonden uit boardplaten.

Diensthall, bodenkamer, ontvangerskamer en secretarie

De ambtelijke vertrekken kregen een minder representatieve uitstraling als die van de burgemeesterskamer of raadzaal maar waren toch ook van alle gemakken en comfort voorzien. De

bodenkamer en ontvangerskamer kregen een houten riftvloer en de secretarie een teakhouten strokenvloer. Alle plafonds bestonden uit boardplafonds.

De diensthal had een tegelvloer bestaande uit dubbel hardgebakken gevlamde tegels van 10 x 10 cm. In de langwerpige diensthal stond een eenvoudige losse eikenhouten bank. In de wand tussen de secretarie en de diensthal zaten een viertal uit hout opgebouwde loketten voor de dienstverlening (balie burgerzaken). Ook in de bodenkamer zat een loket aan de zijde van de dienstentree (onder de toren). In de ontvangerskamer werd een inbouwkast en brandkast geplaatst

Archiefruimte

Na een verwoestende brand in het Leidse stadhuis in 1929 nam de aandacht voor een brandvrije omgeving voor de opslag van het gemeentelijk archief toe. Ook de provincie diende de plannen voor de brandvrije ruimte goed te keuren voorafgaand aan de bouw.^[2] Uit een toelichting aan de provincie blijkt dat de archiefruimte is omgeven door een brandwerende steens muur met daarachter een halfsteens muur opgebouwd uit de zogenaamde 'Fimon' steen: een poreuze steen van de firma J. Hylkema uit Delfzijl die vocht absorbeert. Dit is een vrij vroege toepassing van de steensoort die vanaf 1937 werd geproduceerd.^[3] In de buitenmuur werden zes smalle en hoge vensters uitgespaard die aan de binnenzijde werden voorzien van stalen luiken. Het plafond bestaat uit een gewapend betonnen constructie met daaronder betonnen balken, tussen de balken werden vochtabsorberende bimentplaten aangebracht. Via de secretarie kon men de archiefruimte middels een stalen kluisdeur bereiken.

Arrestantencellen

Geheel achter in het gemeentehuis was een klein politiebureau ingericht, bestaande uit twee arrestantencellen en een verhoorkamertje. De verhoorkamer was voorzien van een radio-installatie. Via een eigen ingang kon het bureau betreden worden. In het oude gemeentehuis had de politie slechts de beschikking over één arrestantencel, waardoor bij een tweede arrestatie uitgeweken moest worden naar de marechausseekazerne aan de J. Oldenburgerstraat. Een tweede arrestantencel in het nieuwe raadhuis was daarom zeer gewenst.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), *Bestek en voorwaarden voor den bouw van een Raadhuis te Nieuwe Pekela, 1939 en bouw- en werktekeningen*.
2. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), *brief van de minister, 22 april 1929 en brief aan de provincie, 1 december 1938*.
3. [^] [R. Stenvert](#), *Biografie van de baksteen*, 2012, pp. 194-195.

Afbeelding 1 van 5

Het tochtportaal van de hoofdentree anno 2021.

Afbeelding 2 van 5

De voormalige burgemeesterskamer met daarin de eikenhouten lambrisering, de kasten (met ingebouwde distributieradio) en ook de bijpassende deur.

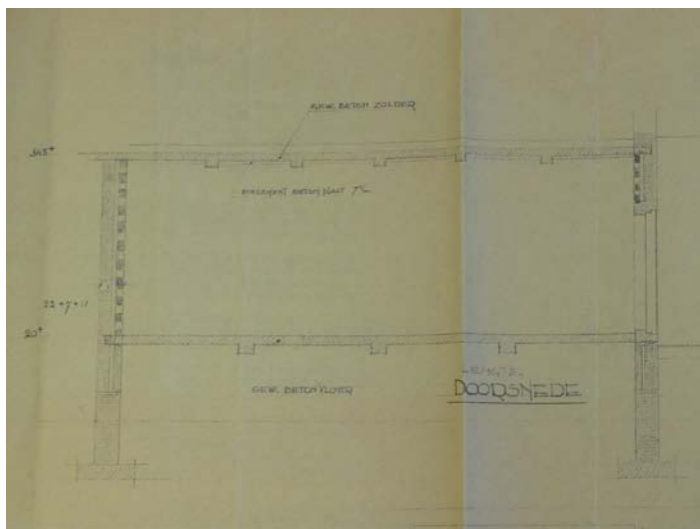
Afbeelding 3 van 5

De voormalige secretariskamer met de vaste kasten, waaronder die met schuifdeuren.

Afbeelding 4 van 5

Het interieur van de brandveilige archiefruimte anno 2021. Achter de ramen zitten de stalen binnenluiken.

Afbeelding 5 van 5

Doorsnedetekening van de archiefruimte. De binnenmuur is geblokt weergegeven en opgebouwd uit de vochtabsorberende 'Fimon' steen. Tussen de plafondbalken zitten eveneens vochtabsorberende bincementplaten.

Interieur verdieping

Hal en trap verdieping

In tegenstelling tot de verkeersruimten op de begane grond kregen de trap en de hal op de verdieping houten vloeren. De betonnen bordestrap werd bekleed met eikenhout en de wanden werden afgewerkt met een lambrisering van betonemaille. De oorspronkelijke U-vormige bordestrap werd in 1981 vervangen door een eenvoudige kleine trap.

De hal kreeg een beukenhouten strokenvloer en eveneens een lambrisering van betonemaille. Tegenover de raadzaal werd een vaste bank geplaatst. Aanvankelijk was de zoldertrap op de plek van de bank gepland, getuige de oorspronkelijke plattegrond en het latere aanvullende plan. Toch is op deze plek uiteindelijk de vaste bank geplaatst en heeft de zoldertrap een plek in de garderobe gekregen (zie bestaande situatie verdieping 1980).

Raadzaal en Commissiezaal

De raadzaal werd voorzien van een teakhouten strokenvloer en de commissiezaal van een beuken strokenvloer. De plafonds van beide ruimtes werd opgebouwd uit boardplaten, op een foto van de raadzaal uit 1974 is te zien dat aan het patroon van de boardplaten enige aandacht is besteed. In elk van de twee plafonds waren twee ventilatieluiken geplaatst voor de aanvoer van frisse lucht. Tegen de wanden van de representatieve raadzaal werd een hoge eikenhouten triplex lambrisering geplaatst. Het verplaatsbare vrij strakke houten meubilair uit 1940 geeft blijk van de sobere interieuropzet van de raadzaal. De hanglampen zijn typerend voor de bouwperiode.

Kamer gemeentearchitect

Gemeentearchitect Jan Tuinhof had voor zichzelf een tamelijk gunstig gesitueerde werkkamer ontworpen. In de kamer werd een beuken strokenvloer gelegd. Verder werden er een tweetal vaste kasten in de werkkamer geplaatst.

Conciërgewoning

De tamelijk ruime conciërgewoning kreeg een aanmerkelijk soberder interieur dan het overige raadhuisinterieur. De vloer werd (net als de zoldervloer) opgebouwd uit eenvoudige geschaafde houten vloerdelen van 12 cm breed. Op de muren werd papierbehang aangebracht. De kamers en suite konden worden afgesloten met Bruynzeel suitedeuren, ook zaten er enkele inbouwkasten in de woning.

Afbeelding 1 van 6

Op een foto van de raadzaal uit 1974 is het oorspronkelijke interieur uit 1940 goed zichtbaar. Het blanke (eiken)hout gaf de ruimte een representatieve uitstraling. [1974, M.A. Douma, NL-GnGRA_818_10369]

Afbeelding 2 van 6

De houten ventilatieschacht op zolder. Boven de raadzaal en boven de commissiezaal zitten er elk twee.

Afbeelding 3 van 6

De oorspronkelijke lambrisering in de raadzaal is anno 2021 nog altijd aanwezig.

Afbeelding 4 van 6

De oorspronkelijke vaste bank in de hal op de verdieping, nabij de garderobe en de raadzaal.

Afbeelding 5 van 6

De inbouwkast met genummerde legplanken in de vroegere werkkamer van gemeentearchitect Tuinhof.

Afbeelding 6 van 6

De tamelijk ruim opgezette conciërgewoning is zeer goed bewaard gebleven.

Interieur kelder en installaties

Het grootste deel van de ruimte onder de begane grondvloer bestond uit een lage kruipruimte. Onder het dwarsgeplaatste bouwdeel zaten enkele volwaardige kelderruimtes waarin bijvoorbeeld de verwarmingsinstallatie een plaats kreeg. Ook werd er een schuilkelder met gassluis onder het gebouw gerealiseerd.

Schuilkelder luchtbeschermingsdienst

Onder de burgemeesterskamer en secretarie werd een schuilkelder voor de luchtbeschermingsdienst ingericht. Deze ruimte kreeg een gewapend betonnen plafond. Vóór de schuilkelder zat een ruimte die op de plattegrond met “gassluis” werd aangeduid. De gassluis was zowel van binnen als direct vanuit buiten te bereiken. Ondanks de betonnen zoldering zal de bescherming in de schuilkelder onder het raadhuis zeer beperkt zijn geweest. Aan de muuropeningen in de ondergrondse ruimtes was namelijk geen bijzondere aandacht besteed. Slechts eenvoudige Bruynzeeldeuren en enkelglas in de keldervensters sloten de ruimte af. Wel waren de deuren met opzet niet in sponning geplaatst zodat deze geopend konden worden, ook in het geval de muren waren ontzet door een bominslag. Men had bedacht dat de deurrand luchtdicht ingevet zou kunnen worden zodat deze bescherming zou bieden tegen giftige gassen. Ook was de ruimte voorzien van een radio-installatie. De schuilkelder was echter uitsluitend bedoeld voor de leden van de luchtbeschermingsdienst en het eigen gemeentelijk personeel, de inrichting van een openbare schuilkelder werd door het gemeentebestuur namelijk te duur geacht.^[1]

Verwarmingskelder

Naast de schuilkelder zat de verwarmingskelder waar zich de verwarmingsketel en het kolenhok bevonden. De kolengestookte verwarmingsketel voorzag het gehele pand van warmte. De ketel zelf was een zogenaamde gazogeenketel van het merk “Raichon”. Deze werd op een beschermingsvloer van gietijzeren tegels geplaatst. In de vertrekken stonden radiatoren van het merk “Erres”. Overigens werd de verwarmingsinstallatie in haar eerste jaren niet gebruikt vanwege de brandstoftekorten tijdens de oorlog. Hierdoor werden de leidingen en radiatoren aangetast door corrosie met lekkages van de installatie tot gevolg. De kolen gestookte ketel werd in 1956 vervangen door een olie gestookte ketel

Verder was het pand voorzien van radiodistributie via de draadomroep en interne en externe telefoonverbindingen.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-527](#), brief aan de provincie, 1 september 1938 en krantenartikel *De Noord-Ooster*, zaterdag 29 juni 1940.

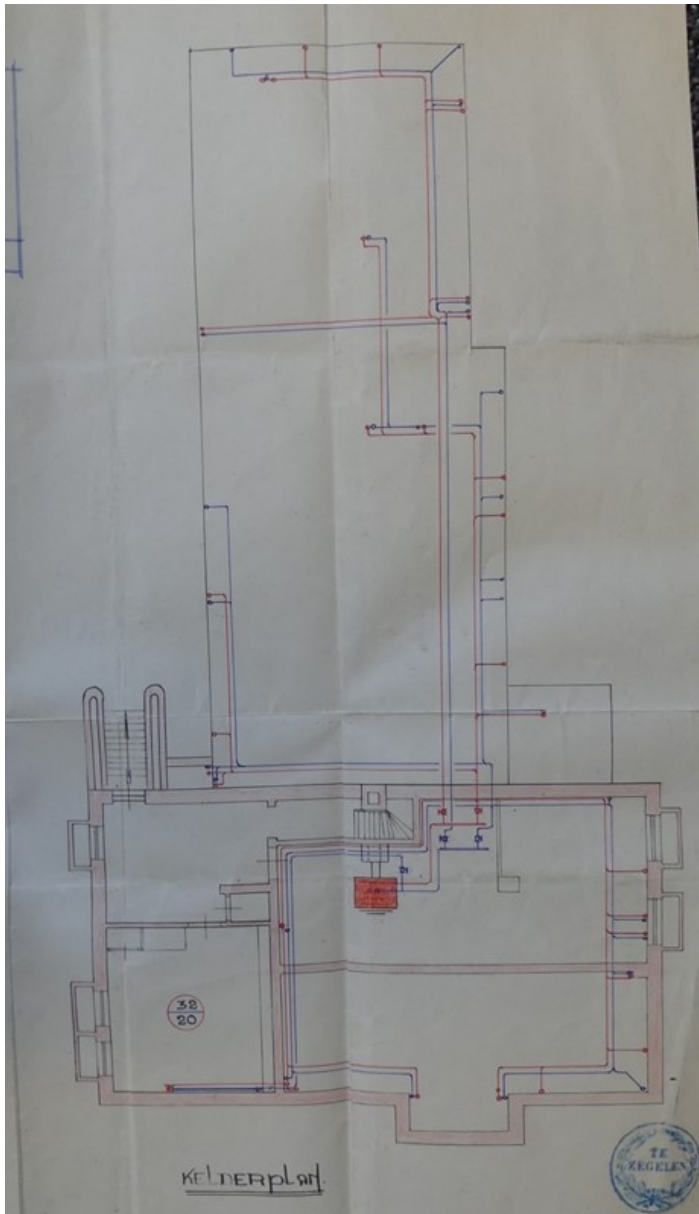
Afbeelding 1 van 3

De schuilkelder voor de luchtbeschermingsdienst met oorspronkelijke kast en eenvoudige Bruynzeeldeur tussen de 'gassluis'. De deur valt niet in de sponning maar erop zodat deze niet beklemd als de muren ontzet zijn na een bominslag. De sluitkom zit dan ook op het deurkozijn in plaats van erin.

Afbeelding 2 van 3

Zicht op de voormalige verwarmingskelder. Links een klein mangat naar de kruipruimte.

Afbeelding 3 van 3

Installatietekening uit 1939 van de centrale verwarmingsbuizen en de ketel (rood) in de kelder. [1939, NL-OdpGP-000048-000027-527]

1946-1949, naoorlogse toevoegingen

Op 13 april 1945 werd Nieuwe Pekela van de Duitsers bevrijd, de eerste toevoegingen in en rondom het gebouw staan dan ook in het teken van de bevrijding en herdenking.

1946, schenking nieuwe klok

Vanaf 1942 begon de Duitse bezetter klokken te vorderen zodat het brons omgesmolten kon worden tot oorlogsmaterieel. Ook de klok uit de raadhuisstoren werd gevorderd en niet meer teruggevonden. Kort na de oorlog ontstond er vanuit de bevolking van Nieuwe Pekela het initiatief om het raadhuis een klok te schenken. Door donaties van de burgers, "uit dank voor de bevrijding", werd er al in 1946 een nieuwe klok in de toren geplaatst.

Afbeelding 1 van 2

Tekening op de donateurslijst voor de nieuwe klok in de raadhuistoren in 1946. [NL-OdpGP-000048-000027-527]

Afbeelding 2 van 2

Tijdsbeeld van de openbare gebouwen langs het Pekelerhoofddeep tijdens of kort na de oorlog. Links het postkantoor waarachter het topje van de raadhuistoren bovenuit steekt. In het midden het voormalige gemeentehuis waarop een uitkijkpost van de luchtbeschermingsdienst is geplaatst. Rechts de woning van de familie Sparreboom. [NL-OdpGP-img080]

1949, oprichting oorlogsmonument

Kort na de oorlog werd er een “Commissie tot oprichting van een Monument voor Oorlogsslachtoffers in de gemeente Nieuwe Pekela” in het leven geroepen die adviseerde over de plaatsing van een oorlogsmonument. Het monument herdacht de oorlogsslachtoffers, specifiek de dertig omgekomen Nieuwe Pekelaars en de in de omgeving gesneuvelde Poolse en Canadese soldaten. De commissie gaf het advies om het monument niet vóór het raadhuis te plaatsen, vanwege de nabijheid van de drukke weg, de te kleine ruimte en omdat “het voorkomen van het raadhuis en het [voorkomen] van het monument zal worden geschaad.” Toch besloot de gemeente het monument vóór het gemeentehuis te plaatsen. Beeldhouwer F.H. Hoevenagel uit Oosterbeek werd gevraagd om het monument te ontwerpen. In de correspondentie werd het gedenkteken omschreven als een bronzen hek. Zowel een provinciale “Commissie voor oorlogs- of vredesgedenktekens in de provincie Groningen” als de landelijke “Centrale commissie voor oorlogs- of vredesgedenktekens” beoordeelden het ontwerp en gaven hun goedkeuring eraan. In het bronzen hekwerk is een vrouwenfiguur opgenomen die in de ene hand een helm draag als aandenken aan haar gesneuvelde man en in haar andere hand draagt ze een palmtak. Onder het beeld staan de woorden “Duur en kostbaar is de Vrijheid.” Voordat het hek in Nieuwe Pekela geplaatst werd is het nog geëxposeerd op een tentoonstelling van Beeldende Kunst in Arnhem. Het monument werd onder grote belangstelling op woensdag 31 augustus 1949 onthuld door J. Wieske, voorman van de verzetsbeweging in Nieuwe Pekela. Het Pekelder Blad van 2 september 1949 schreef dat het een van de fraaiste oorlogsmonumenten van het land zou zijn.^[1]

Het bronzen herdenkingsmonument uit 1949 is in januari 2018 gestolen en later vervangen door een nieuw monument, gebaseerd op de vormgeving van het oorspronkelijke monument van F.H. Hoevenagel.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-1223](#).

Afbeelding 1 van 4

Het raadhuisplein in 1949 vanaf de overzijde van het Pekelerhoofddiep. Het oorlogsmonument is kort voor het nemen van deze foto geplaatst, getuige het lichte metselwerk. [1949, NL-OdpGP-img387]

Afbeelding 2 van 4

Foto van de onthulling van het monument op woensdag 31 augustus 1949. [1949, NL-OdpGP-000048-000027-1223]

Afbeelding 3 van 4

Bronzen oorlogsmonument van F.H. Hoevenagel uit 1949 vóór de diefstal in 2018. [voor 2018, RCE, 520998 O. Brink kemper, 9143]

Afbeelding 4 van 4

Het nieuwe monument in 2020 waarvan de vormgeving is gebaseerd op het oorspronkelijke monument.
[2020, Toba Architecten]

1954, bouw brandweergarage

De automobielbrandspuit was in de jaren vijftig toe aan een nieuw onderkomen. Deze kreeg een plek achter het gemeentehuis.

Op 5 oktober 1953 werd in de gemeenteraad de langer gekoesterde wens voor de bouw van een brandweergarage besproken. De garage moest een plek bieden aan de “automobielbrandspuit en slangenmateriaal.” De Burgermeester en wethouder stelden voor om de garage achter het gemeentehuis te bouwen zodat deze verwarmd kon worden vanuit de centrale verwarming van het gemeentehuis. De autospuit moest namelijk in de winter verwarmd staan, wat in de huidige stalling niet het geval was. Ook kwamen de alarmmeldingen vanuit het gemeentehuis binnen, waardoor nabijheid van een brandweergarage ten goede kwam aan de handelingssnelheid van de brandweer. Overigens vervulde de gemeentearchitect van destijds, J. Loning, tevens de functie van brandweercommandant. Besloten werd om over te gaan tot de bouw van een nieuwe brandweergarage achter het gemeentehuis. Aanvankelijk was het gebouwtje pal achter de achtergevel van het gemeentehuis gepland, tussen het gemeentehuis en de fietsenstalling. Uiteindelijk werd de garage achter de fietsenstalling gerealiseerd.^[1]

In het eenvoudige eenlaagse gebouwtje op rechthoekig grondplan kwam een brede deur voor de toegang van de brandweerwagen. Verder kwamen er een aantal kasten, hangrekken en kapstokken in voor het bergen van kleding en materiaal. Ook werd de ruimte voorzien van een werkbank voor onderhoud van de auto.

Eind jaren zeventig werd er een nieuwe brandweerauto aangeschaft door de gemeente. Deze nieuwe wagen had een hogere opbouw door de aanwezigheid van een waterkanon. Hiervoor diende de brandweergarage aangepast te worden. In 1979 werd de toegangsdeur vervangen door een harmonicadeur, het plafond werd verhoogd, één spant werd gewijzigd en één spant werd aan de voorzijde toegevoegd. Binnenin werden de rekken en kasten gesloopt. In recente jaren is de garage sterk vervallen waarbij onder meer het dak is ingestort.

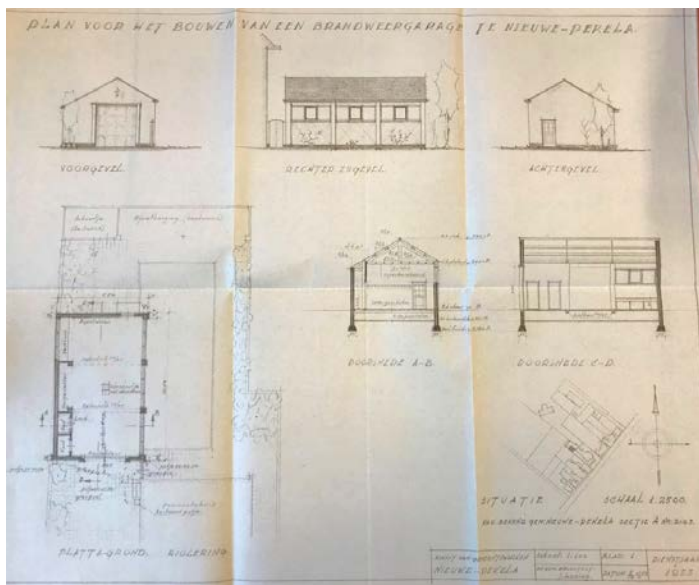
Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-666](#).

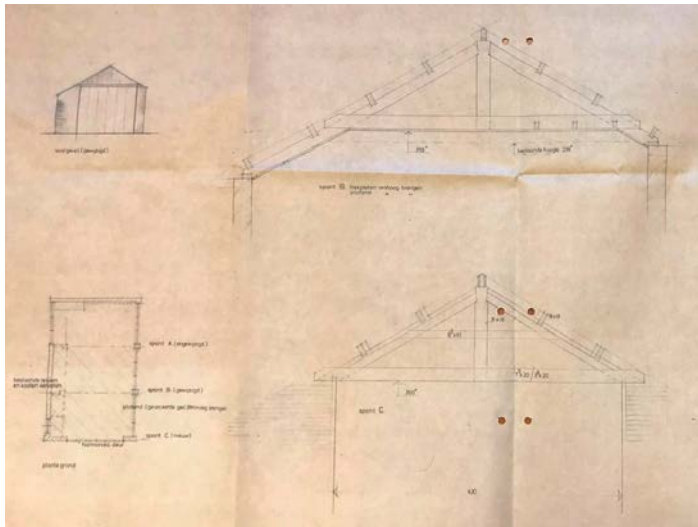
Afbeelding 1 van 3

De anno 2021 sterk vervallen brandweergarage uit 1954 achter het gemeentehuis.

Afbeelding 2 van 3

Eerste plantekening voor de brandweergarage pal achter het gemeentehuis uit oktober 1953. De garage zou uiteindelijk iets verder achter op het raadhuissterrein worden gerealiseerd. [1953, NL-OdpGP-000048-000027-666]

Afbeelding 3 van 3

Wijzigingen aan de brandweergarage ten gevolge van de aanschaf van een nieuwe, hogere brandweerauto in 1979. [1979, NL-OdpGP-000048-000027-666]

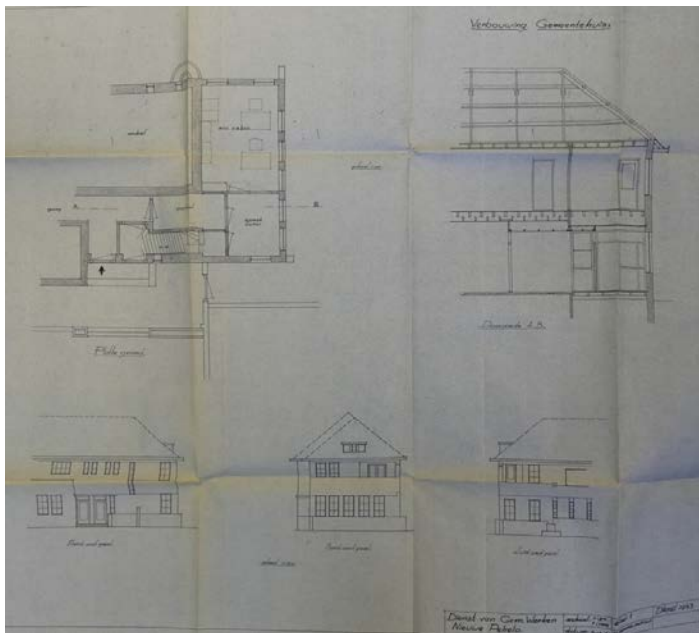
1964, wijziging achterzijde

In 1964 is het politiebureau aan de achterzijde van het raadhuis verwijderd en opnieuw ingedeeld.

Na opheffing van de gemeentepolitie werden de cellen sinds 1950 gehuurd door het Ministerie van Justitie ten behoeve van de Rijkspolitie. Die vertrok begin jaren zestig echter naar de voormalige marechausseekazerne in het dorp. Zodoende besloot de gemeente in 1964 de celruimte achterin het raadhuis opnieuw in te delen. De twee arrestantencellen werden verwijderd en ingericht als een ongedeelde werkruimte voor de gemeentelijke dienst sociale zaken. Deze dienst kon de ruimte goed gebruiken met het oog op de inwerkingtreding van de Algemene bijstandswet in 1965. Ook de nabijheid van de secretarie bood praktische voordelen. De kosten van de verbouwing werd door gemeentearchitect Loning geraamd op 18.000 gulden. In zijgevel werd de buitendeur vervangen door een raam, tevens werden twee vensters in de achtergevel vergroot waarin het gebruikelijke zesruits raam werd geplaatst.^[1]

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-530](#)

Afbeelding 1 van 2

Tekening uit 1963 van de vervanging van het politiebureau door een werkkamer van de sociale dienst.
[1963, NL-OdpGP-000048-000027-530]

Afbeelding 2 van 2

Achtergevel van het raadhuis anno 2021. Twee vensters in de achtergevel zijn in 1964 vergroot, de deur in de zijgevel is dichtgezet en vervangen door een raam, de traptreden ervoor zijn overigens gewoon blijven zitten.

1975, plaatsing plaque Holland Marsh

In 1975 werden er twee plaquettes naast de poort onthuld. De plaquettes herinnerde aan de Nederlandse nederzetting genaamd "Holland Marsh" ten noorden van Toronto, Ontario. Door de tuinbouwontginningen aldaar kwam de streek tot bloei. Een van de pioniers van het eerste uur was bijvoorbeeld de uit Nieuwe Pekela afkomstige Harm Horlings die in 1924 naar het gebied emigreerde. In 1934 kwam een tweede, door de overheid gesubsidieerde, reeks emigraties op gang. De Nederlanders brachten kennis van landbouw en coöperaties met zich mee naar het gebied.

In 1975 werden er twee plaquettes geplaatst die herinneren aan deze historische gebeurtenissen. Op twee plaquettes, één in het Nederlands en één in het Engels, staat een korte historische uitleg over het pionierswerk. De beide plaquettes werden in Canada gemaakt en kregen rechts van de poort een plek aan de muur. Op 2 juli 1975 werden de plaquettes onthuld door een Canadese hoogwaardigheidsbekleder in het bijzijn van een ambtenaar van buitenlandse zaken en de burgemeester van Nieuwe Pekela.^[1]

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-530](#).

Afbeelding 1 van 2

Onthulling van de twee plaquettes op 2 juli 1975 door een Canadese hoogwaardigheidsbekleder met daarnaast burgemeester Evenhuis. [1975, NL-OdpGP-img619]

Afbeelding 2 van 2

De plaquettes anno 2021.

1981, bouw semi-permanente uitbreiding

Vanwege ruimtegebrek werd het raadhuis in 1981 aan de linkerkzijde uitgebreid met een éénlaags semi-permanente uitbreiding.

Al in 1970 gaven de burgermeester en wethouders aan dat het dertig jaar oude raadhuis te klein begon te worden. Door het groeiende personeelsbestand als gevolg van het uitgebreide takenpakket ontstond er ruimtegebrek. Verder waren er klachten van het personeel over een slechte akoestiek en een gebrekkige verlichting. Omdat de kosten voor een uitbreiding vrij hoog waren, werd een echte oplossing uitgesteld. In plaats daarvan werden er kleine aanpassingen en modernisering aan het bestaande gebouw verricht. Wel werd er alvast een perceel links van het raadhuis aangekocht, voorsortierend op een eventuele uitbreiding aldaar.

Bouw semi-permanente uitbreiding

Pas in 1978 werd het ruimtegebrek opnieuw in de raad aangekaart. Ook werden de eerste concrete plannen gepresenteerd voor een permanente uitbreiding links van het bestaande raadhuis. De kosten van alleen de uitbreiding werd grofweg geschat op 1 miljoen gulden. Dit werd door de burgermeester en wethouders te duur geacht en bovendien “uit een architectonisch oogpunt gezien geen fraaie oplossing.”

Een goedkoper alternatief was om een “semi-permanent” gebouw aan te schaffen. Dit gebouw zou eenvoudigweg besteld kunnen worden en binnen enkele maanden opgebouwd zijn. De kosten voor een dergelijk semi-permanent gebouw werd op ongeveer 300.000 gulden geschat maar tezamen met de verbouwkosten van het oude raadhuis kwamen de kosten alsnog op een bedrag van rond de 902.000 gulden uit. De aanduiding als “semi-permanent” geeft duidelijk het tijdelijke karakter van het geplande gebouw weer. Het ding voorzag in een behoefte, paste binnen het beperkte budget maar werd niet gezien als permanente toevoeging aan het raadhuis. De laagste inschrijver, de firma Tiemstra & Meyering uit Musselkanaal, mocht zowel de uitbreiding als de verbouwing van het raadhuis uitvoeren.

Het semi-permanente gebouw bestaat uit een eenvoudig éénlaags pand met houten wanden en grote ramen. Om het architectonisch beeld vanaf het voorplein nog enigszins te verzachten kreeg het houten gebouw aan de voorzijde enkele bakstenen muurtjes. Het personeelspoortje uit 1940 werd gesloopt en naar voren gehaald.

De aanbouw had een eigen entree centraal in de ‘voorgevel.’ Hierachter lag een brede middengang met vertrekken ter weerszijde daarvan. Naast de middengang en de verbindingsgang lagen twee open binnenruimtes voor daglicht en ventilatie. De werkruimtes maar ook de balie van de afdeling sociale zaken bevonden zich aan de voorzijde van de uitbreiding, de werkruimtes van gemeentewerken aan de achterzijde ervan. Via een verbindingsgang of “sluis” haaks op de middengang, werd de uitbreiding met het raadhuis verbonden.^[1]

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-530 en 531.](#)

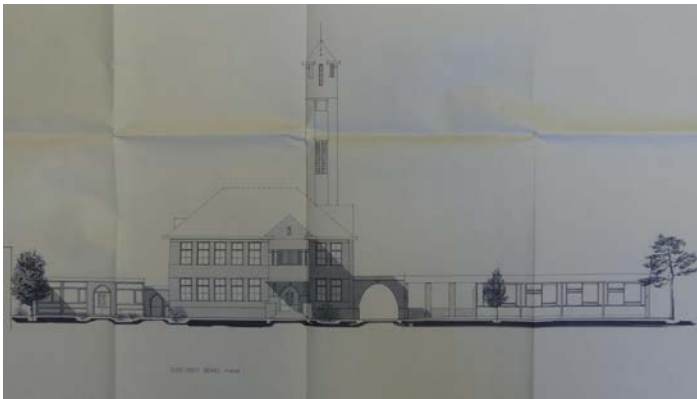
Afbeelding 1 van 6

De uitbreiding uit 1981, links van het raadhuis, in 2021.

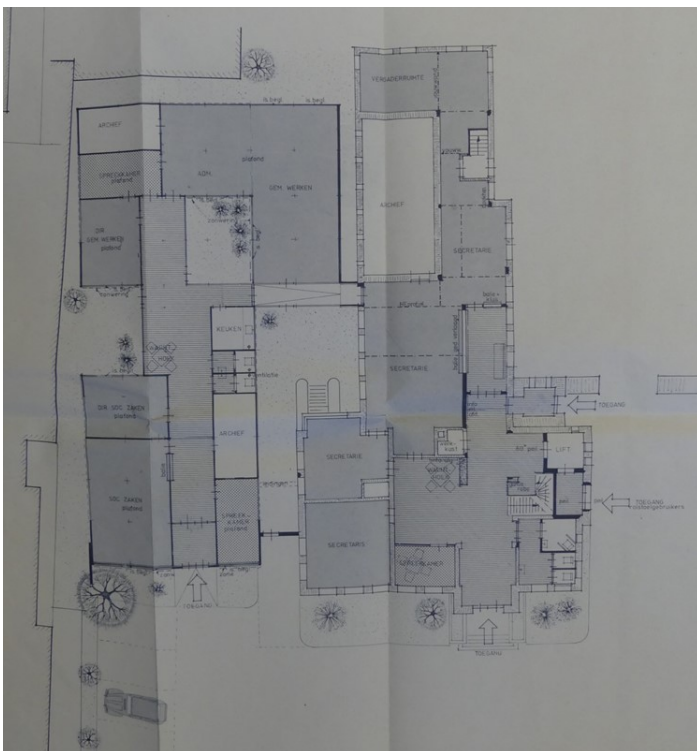
Afbeelding 2 van 6

Foto van het raadhuis uit 1981 met links de nieuwe semi-permanente uitbreiding. [1981, NL-OdpGP-img392]

Afbeelding 3 van 6

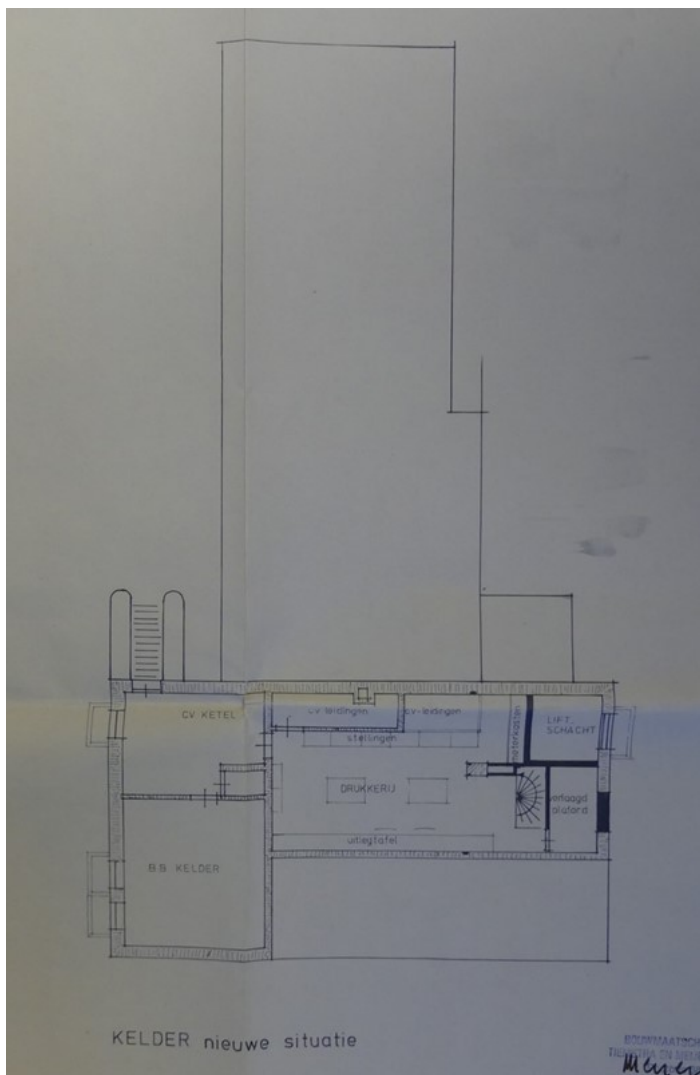
Aanzicht van de nieuwe voorgevel op een tekening uit 1980. Links van het raadhuis de aanbouw uit 1981, rechts het (nieuwe) postkantoor. [1980, NL-OdpGP-000048-000027-531]

Afbeelding 4 van 6

Plattegrond van de begane grond met links de aanbouw uit 1981. [1980, NL-OdpGP-000048-000027-531]

Plattegrond van de verdieping met de wijzigingen uit 1981 in het raadhuis met donkere lijnen. [1980, NL-OdpGP-000048-000027-531]

Afbeelding 6 van 6

Plattegrond van de kelder waarin de drukkerij werd ingericht. [1980, NL-OdpGP-000048-000027-531]

Aanpassingen raadhuis

Ook het hoofdgebouw uit 1940 werd aangepast. Ten behoeve van de verbindingsgang werd er in de secretarie een gang afgescheiden. De oude royale trap in de hal werd vervangen door een smallere trap met daarnaast een lift. Hierdoor werden twee van de vier glas-in-lood ramen aan het zicht onttrokken waarmee ook het bouwjaar 1940 onherkenbaar werd. De secretarie werd fors uitgebreid met de secretariskamer, kamer van de gemeenteontvanger het halletje en de ruimte van sociale zaken (achteraan, voormalige politiebureau). Een buitendeur in de rechterzijgevel werd hiervoor dichtgezet en ook de balie burgerzaken werd aangepast. In de verdiepingsbalklaag werden een aantal stalen balken ingebracht om sloop van de dragende muren constructief mogelijk te maken. De secretaris verplaatste naar de burgemeesterskamer en de burgemeester kreeg een nieuwe plek op de verdieping in de voormalige commissiezaal die hiervoor in tweeën werd opgedeeld. In het andere deel kwam een vergaderruimte. De wethouder kreeg de kamer van de gemeentearchitect op de verdieping. De toiletten op de begane grond werden gemoderniseerd en vergroot ten koste van de separate wachtkamer, rechts van de entree. In de kelder kwam de zogenaamde drukkerij, met kopieerapparaat en offsetmachine. Via een nieuwe spiltrap was de kelderruimte direct vanaf de hal te bereiken en de oude keldertrap werd gesloopt. Ook in het vaste en losse interieur werd een moderniseringsslag gemaakt. Zo werden er verlaagde systeemplafonds geplaatst om de ruimtes beter te isoleren maar ook om de akoestiek te verbeteren. Tegelijkertijd kregen de ruimtes hierdoor een moderner aanzien en kon bekabeling hierachter weggewerkt worden. Omdat ook het elektra werd vernieuwd en de nieuwe draden niet door de oude leidingen getrokken konden worden, werden alle boardplafonds uit 1940 gesloopt. Ook de CV installatie werd gedeeltelijk vervangen. Net als in 1940 werd er in 1981 een marmeren plaque in de hal geplaatst als herinnering aan de werkzaamheden.^[1]

Na de grote verbouwing in 1981 werd de raadzaal en burgemeesterskamer op de verdieping in 1983 en 1984 gemoderniseerd. Het plan hiervoor werd opgesteld door architect B. Roelfsema uit Onstwedde. In de raadzaal werd het meubilair vervangen, de lampen vernieuwd en is er een verlaagd 'zwevend' plafond geplaatst.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-530](#) en 531.

Afbeelding 1 van 5

Foto van de in 1983 vernieuwde raadzaal. Het meubilair is vervangen, de lampen zijn vernieuwd en er is een verlaagd 'zwevend' plafond geplaatst. [1983-1990, NL-OdpGP-img2286]

Afbeelding 2 van 5

Foto van de in 1983 vernieuwde raadzaal bij daglicht. [1983-1990, NL-OdpGP-img1406]

Afbeelding 3 van 5

Indruk van de secretarie (afdeling burgerzaken) tussen 1981 en 1990. [1981-1990, NL-OdpGP-img1405]

Afbeelding 4 van 5

De loketten van de balie burgerzaken vanuit de hal in de periode 1980-2000. [1981-1990, NL-OdpGP-img1409]

Afbeelding 5 van 5

Net als in 1940 werd er in de hal een plaqueette geplaatst die herinnerd aan de bouwwerkzaamheden in 1981.

1990-2021, Nieuwe bestemmingen

In 1990 ging de gemeente Nieuwe Pekela samen met Oude Pekela en verloor het raadhuis haar oorspronkelijke functie.

1990-2008, verhuur gemeentehuis

Vanwege kostenbesparingen door het samenvoegen van het ambtelijke apparaat en de toename van het aantal bevoegdheden werden veel gemeentes sinds de jaren zeventig samengevoegd. Ook de gemeentes Nieuwe Pekela en Oude Pekela gingen per 1 januari 1990 verder als nieuwe gemeente Pekela. Ondanks het protest hiertegen vanuit de bevolking van Nieuwe Pekela ging de fusie toch door. Er werd besloten om de nieuwe gemeente te vestigen in het bestaande gemeentehuis van Oude Pekela waarmee het raadhuis uit 1940 haar oorspronkelijke functie verloor. Al vanaf 1989 werd de mogelijkheid besproken om het raadhuis te verkopen, bijvoorbeeld aan de Streekraad Oost-Groningen, een samenwerkingsverband van Oost-Groninger gemeenten. Van deze verkoop werd uiteindelijk afgezien. Het gebouw kreeg tussen 1990 en 2008 verschillende (tijdelijke) huurders: kantoor herinrichting gemeente Pekela, Stichting Welzijn Pekela, Stichting de Badde, Regionaal Indicatie Orgaan en later Centrum Indicatiestelling Zorg.

Afbeelding 1 van 2

Protesten bij het raadhuis tegen de samenvoeging van de gemeentes Nieuwe Pekela en Oude Pekela eind jaren tachtig. [1985-1990, NL-OdpGP-img5750]

Afbeelding 2 van 2

Het raadhuis in de periode 1990-2000. De gevelbelettering geeft aan dat het kantoor herinrichting gemeente Pekela in het voormalige raadhuis is gevestigd. [1990-2000, NL-OdpGP-img1403]

2010, wijziging indeling

Het pand was in 2001 inmiddels aangewezen als rijksmonument. In 2002 werd er een restauratieplan opgesteld door architectenbureau Kouwen uit Tolbert dat niet uitgevoerd is. In 2008 werd het raadhuis met bijgebouwen verkocht aan de Stichting Klein-Voorhout die een logeer-gezinshuis voor verstandelijk gehandicapte kinderen exploiteert. Het oorlogsmonument op het voorplein bleef buiten de verkoop. Tevens moest er nog altijd aan de afspraken uit 1938 worden voldaan. De Nederlandse Hervormde kerk behield het recht van klokluiden en het recht van overpad. Daarnaast diende de gemeente zorg te dragen voor onderhoud van de klok, het uurwerk en ook de poort rechts van het gemeentehuis.

Om het pand geschikt te maken voor de logeerverblijven werden er onder meer een aantal ruimtes opgedeeld door de toevoeging van scheidingsmuren naar een plan van Timmer architecten uit Winschoten. Met name in de voormalige secretarie en hal op de begane grond en de raadzaal en commissiezaal op de verdieping werden een aantal scheidingsmuren geplaatst. Op de zolder boven de conciërgewoning werden er een aantal ruimtes afgescheiden, een badkamer bijgeplaatst en ook daklichten geplaatst.^[1]

In 2020 werd het gebouw opnieuw verkocht.

Footnotes

1. [^] [NL-OdpGP-000048-000027-531](#), 1.853.3 en 2.07.354.1.

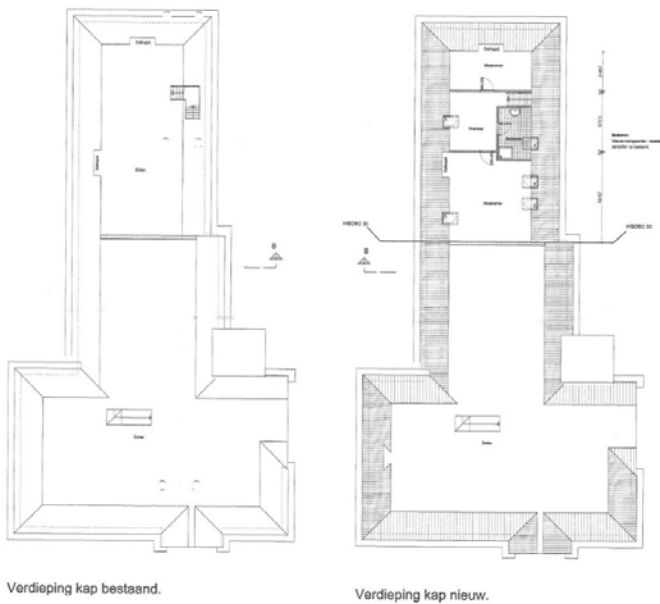
Afbeelding 1 van 3

Bestaande en nieuwe plattegrond van de begane grond uit 2010. [2010, Timmer architecten]

Afbeelding 2 van 3

Bestaande en nieuwe plattegrond van de verdieping uit 2010. [2010, Timmer architecten]

Afbeelding 3 van 3

Bestaande en nieuwe plattegrond van de kap uit 2010. [2010, Timmer architecten]

Samenvatting

Na een moeizame besluitvorming door de gemeenteraad van Nieuwe Pekela besloot de raad in 1938 met een kleine meerderheid om een nieuw raadhuis te bouwen. Gemeentearchitect Jan Tuinhof ontwierp een monumentaal gebouw met een T-vormige plattegrond in interbellumarchitectuur. Aan de straatzijde kwam een dwarsgeplaatst bouwdeel met haaks daarachter een iets lagere langwerpige vleugel. Het risalerende deel van de voorgevel werd voorzien van enkele belangrijke elementen voor de raadhuissymboliek: het gemeentewapen, bordestrappen, een brede ingangspartij en een balkon. Verder werden de letters "RAADHUIS" in Amsterdamse Schoolstijl op de gevel aangebracht en stond er naast het gebouw een ranke en hoge raadhuistoren met uurwerk. De indeling van het raadhuis had een enigszins hiërarchisch karakter. De representatieve vertrekken zoals de raadzaal, de hal en de burgemeesterskamer kregen een plek aan de voorzijde, terwijl de ambtelijke werkkamers, de ruime conciërgewoning en het politiebureau een plek kreeg in de vleugel erachter. De aanwezigheid van een schuilkelder onder het gebouw geeft de gespannen geopolitieke situatie van die tijd weer. De bouw moest vanwege de inval de van Duitsers in mei 1940 enige weken stilgelegd worden maar kon in de zomer daarop toch nog in gebruik genomen worden.

Na de oorlog werden er enkele ondergeschikte toevoegingen in en rondom het raadhuis gedaan. In 1946 werd de door de Duitsers geroofde klok vervangen door een nieuwe. Een oorlogsmonument verrees op het voorplein in 1949. Op het achterterrein werd in 1954 een kleine brandweergarage gebouwd. Het politiebureau die achter in het raadhuis zat werd in 1964 verwijderd en op die plaats werd een werkruimte gecreëerd. Door het groeiende takenpakket en het groter wordende personeelsbestand ontstond er in de loop van de jaren zeventig ruimtegebrek in het raadhuis. Een oplossing werd gezocht in de bouw van een semi-permanente uitbreiding, links van het raadhuis. De uitbreiding bestond uit een goedkoop en eenvoudig eenlaags houten gebouw. Ook in het raadhuis zelf werd een moderniseringsslag gemaakt. Bij deze vrij ingrijpende verbouwing ging een deel van het oorspronkelijke interieur verloren en werd ook de indeling op een aantal plekken gewijzigd. Na de fusie van de gemeentes Oude- en Nieuwe Pekela verloor het raadhuis in 1990 haar oorspronkelijke functie. Aanvankelijk werd het gebouw verhuurd maar in 2008 werd het verkocht. Na de verkoop werd het pand intern wederom aangepast. Om het geschikt te maken voor een logeer-gezinshuis voor verstandelijk gehandicapte kinderen werden er een aantal ruimtes opgedeeld door de toevoeging van scheidingsmuren.

Waardering

Vanuit de kennis over bouwgeschiedenis is een cultuurhistorische waardering opgesteld. In de waardering zijn de huidige onderdelen afgezet tegen de criteria: gaafheid, zeldzaamheid en historische afleesbaarheid. De waardering is tot stand gekomen conform de Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek (april 2009) en onderverdeeld in een aantal deelwaardestellingen. De deelwaarden zijn gebaseerd op de waarderingscriteria zoals de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed deze hanteert in de Erfgoedwet (artikel 9, beleidsregel aanwijzing Rijksmonumenten, Erfgoedwet).

De waardering kan richting geven aan de herbestemmingsmogelijkheden maar kan ook gebruikt worden in het kader van plantoetsing voor verbouwingen.

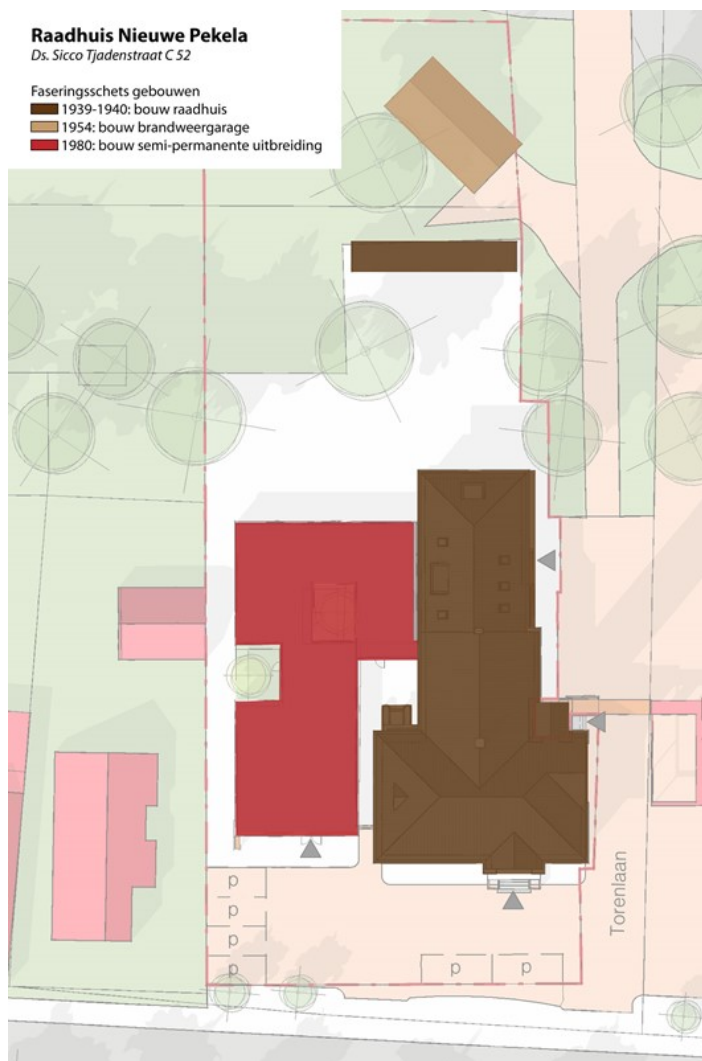
De bouwfaserings- en de waardering is tevens visueel gepresenteerd op de faserings- en waarderingsplattegronden. In de bijlagen (onder de knop downloads) zijn deze plattegronden opgenomen in een hoge resolutie. De tekeningen van Toba architecten uit 2021 zijn als onderlegger van de plattegronden gebruikt. De plattegronden moeten gezien worden als een visueel hulpmiddel die een overzicht biedt van de monumentwaarden, de tekstuele waardering is leidend.

Legenda faseringsplattegronden

- bruin: 1939-1940, bouw raadhuis
- oranje: 1964, wijziging achterzijde
- rood: 1981, bouw semi-permanente uitbreiding
- cyaan: 2010, wijziging indeling

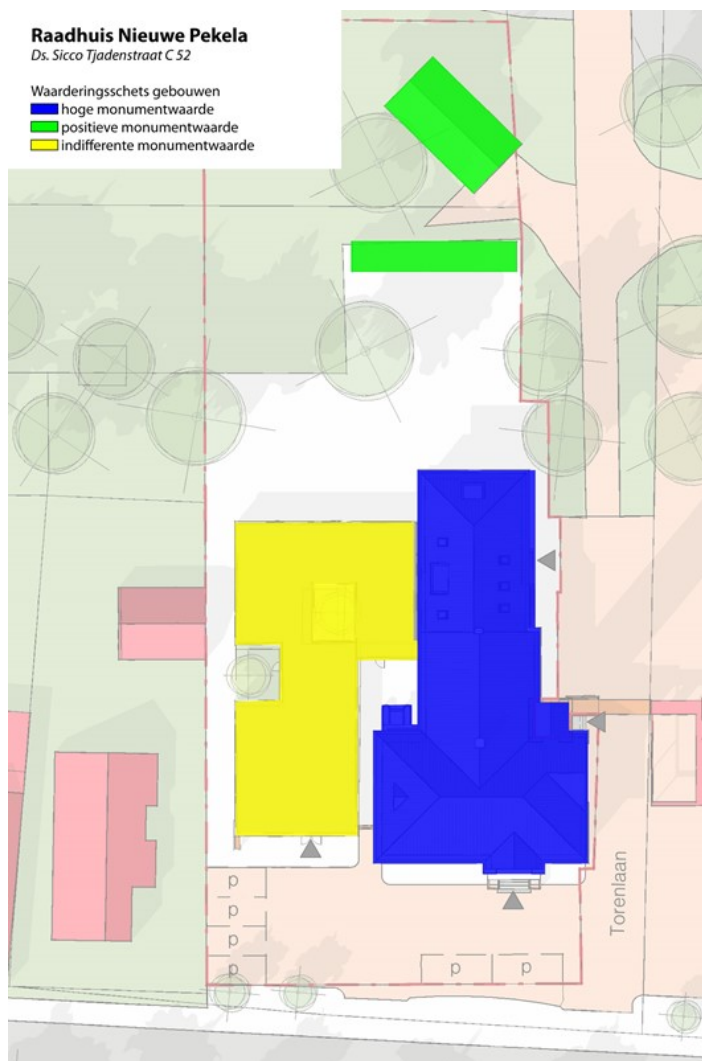
Legenda waarderingsplattegronden

- blauw: hoge monumentwaarden, van cruciaal belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.
- groen: positieve monumentwaarden, van belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.
- geel: indifferente monumentwaarden, van relatief weinig belang voor de structuur en/of de betekenis van het object.

Afbeelding 1 van 10

Globale schets van de fasering van de gebouwen op het raadhuisterrein. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Afbeelding 2 van 10

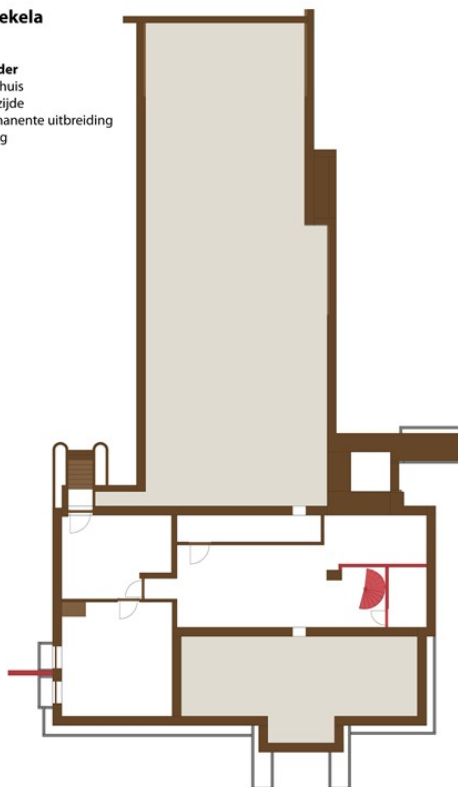
Globale schets van de fasering van de gebouwen op het raadhuisterrein. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Faseringsplattegrond kelder

- 1939-1940: bouw raadhuis
- 1964: wijziging achterzijde
- 1981: bouw semi-permanente uitbreiding
- 2010: wijziging indeling

Afbeelding 3 van 10

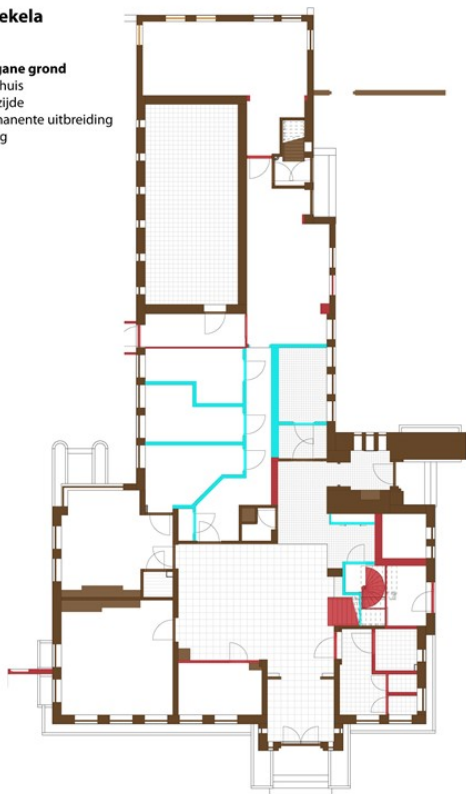
Faseringsplattegrond van de kelder van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Faseringsplattegrond begane grond

- 1939-1940: bouw raadhuis
- 1964: wijziging achterzijde
- 1981: bouw semi-permanente uitbreiding
- 2010: wijziging indeling

Afbeelding 4 van 10

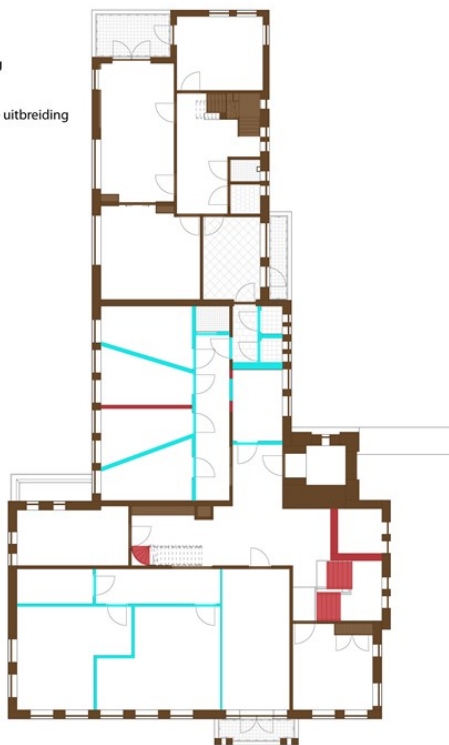
Faseringsplattegrond van de begane grond van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Faseringsplattegrond verdieping

- 1939-1940: bouw raadhuis
- 1964: wijziging achterzijde
- 1981: bouw semi-permanente uitbreiding
- 2010: wijziging indeling

Afbeelding 5 van 10

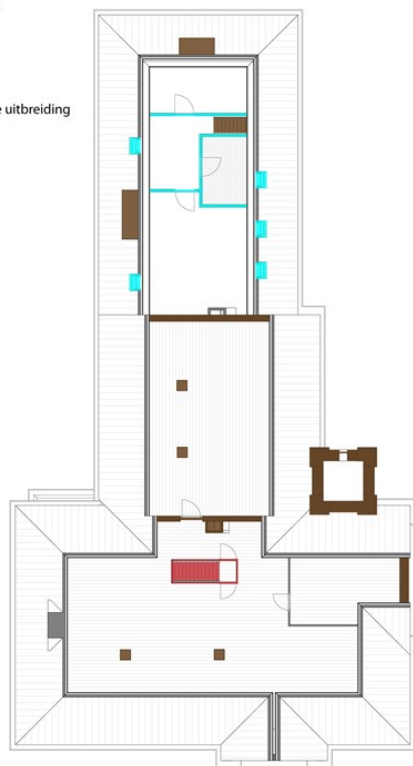
Faseringsplattegrond van de verdieping van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Faseringsplattegrond zolder

- 1939-1940: bouw raadhuis
- 1964: wijziging achterzijde
- 1981: bouw semi-permanente uitbreiding
- 2010: wijziging indeling

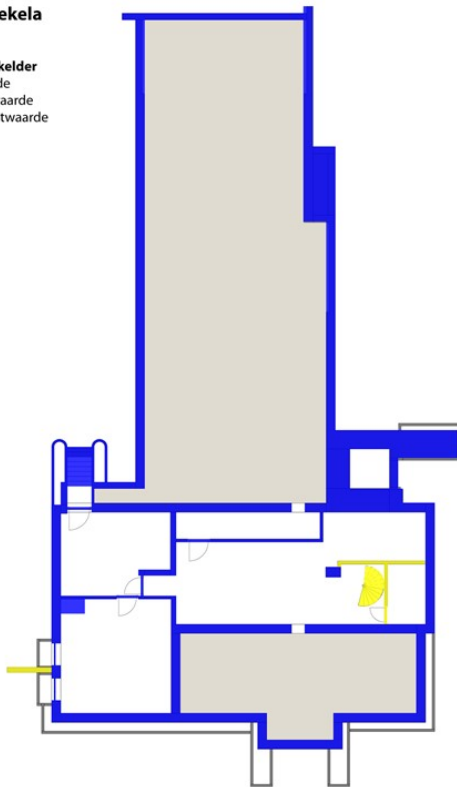

Afbeelding 6 van 10

Faseringsplattegrond van de zolder van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela
Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Waarderingsplattegrond kelder
■ hoge monumentwaarde
■ positieve monumentwaarde
■ indifferente monumentwaarde

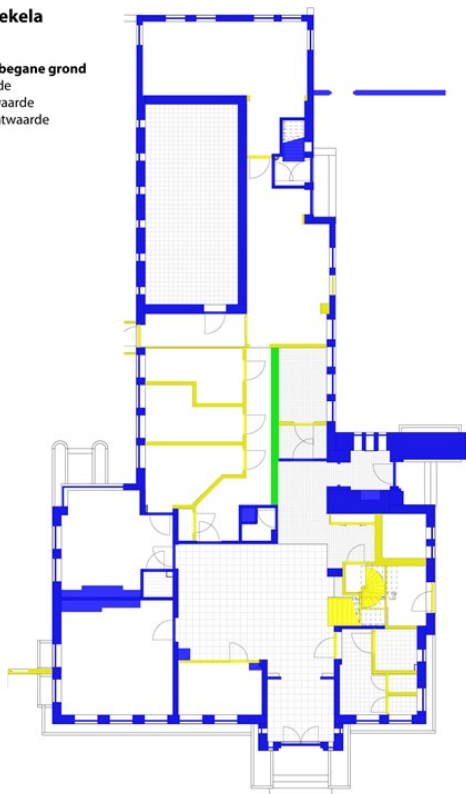
Afbeelding 7 van 10

Waarderingsplattegrond van de kelder van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela *Ds. Sicco Tjadenstraat C 52*

Waarderingsplattegrond begane grond

- hoge monumentwaarde
- positieve monumentwaarde
- indifferente monumentwaarde

Afbeelding 8 van 10

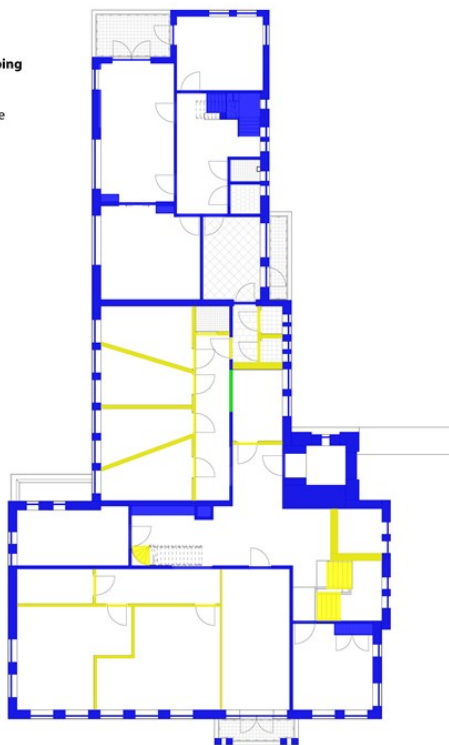
Waarderingsplattegrond van de begane grond van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Waarderingsplattegrond verdieping

- hoge monumentwaarde
- positieve monumentwaarde
- indifferente monumentwaarde

Afbeelding 9 van 10

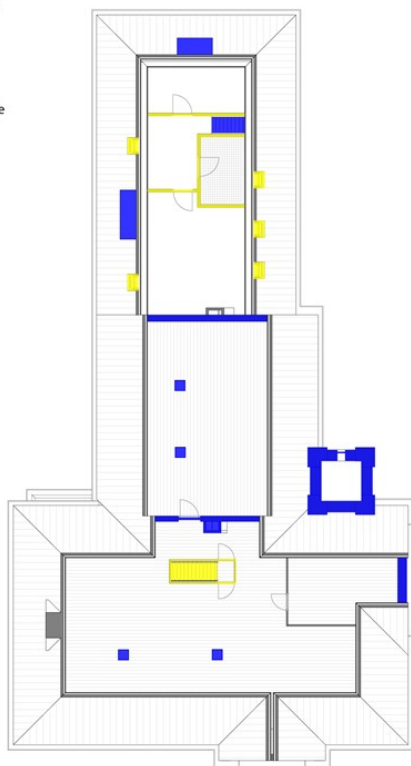
Waarderingsplattegrond van de verdieping van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

Waarderingsplattegrond zolder

- hoge monumentwaarde
- positieve monumentwaarde
- indifferente monumentwaarde

Afbeelding 10 van 10

Waarderingsplattegrond van de zolder van het raadhuis. [inkleuring auteur, tekening als onderlegger: Toba architecten]

Algemene historische waarden en waarden vanuit de gebruikshistorie

- Het voormalige gemeentehuis met conciërgewoning is van belang vanwege de regionale bestuurlijke ontwikkeling van Nieuwe Pekela en als herinnering aan de (omvang van de) zelfstandige bestuurlijke eenheid die Nieuwe Pekela destijds was.
- Het aan de Hervormde kerk toebehorende recht van overpad en de bijbehorende (onderhoud van) poortdoorgang en met name ook het recht van klokluiden heeft vanuit historisch-juridisch perspectief enige historische waarde.

Stedenbouwkundige en landschappelijke waarden

- Gelegen aan de belangrijkste doorgaande weg en het Pekerlerhoofddiep waarlangs de lintbebouwing van Nieuwe Pekela zich heeft ontwikkeld, markeert het voormalige gemeentehuis met haar monumentale architectuur, raadhuistoren en voorplein het stedenbouwkundige centrum van het dorp. De locatie rondom het raadhuis vervult deze centrumfunctie reeds vanaf de verzelfstandiging van de gemeenschap in 1704.
- De ranke en hoge raadhuistoren fungeert als een belangrijke landmark voor Nieuwe Pekela in het vlakke veenontginningslandschap van Oost Groningen.

Architectuurhistorische waarden

- Het voorplein met daarop het oorlogsmonument heeft een hoge monumentwaarde als getuigenis van het voormalige raadhuis als publiek gebouw. Ook vervult het onbebouwde voorplein een functie vanwege de beschouwing van de monumentale voorgevel en de raadhuistoren.
- Het raadhuisontwerp is voor de relatief onbekende gemeentearchitect Jan Tuinhof zeer waarschijnlijk het belangrijkste ontwerp binnen zijn oeuvre.
- De gevelarchitectuur van het raadhuis uit 1939-1940 is een laat voorbeeld van de voor die periode typerende interbellumarchitectuur. Het hoofdvolume en de uit de bouwtijd daterende bakstenen gevels met daarin enkele geveldecoraties (stadswapen, gevelbelettering, uurwerk, windvaan), deuren, het glas-in-lood en de stalen ramen zijn gaaf bewaard gebleven en hebben daarom ook een hoge architectuurhistorische waarde. De ruwe textuur van de baksteen, het baksteenformaat en de verdiepte voegen zijn zeer karakteristiek voor de bouwstijl en daarmee van cruciaal belang voor de architectuur.
- De kapvorm met de oorspronkelijke dakkapellen en het oorspronkelijke pantype heeft een hoge architectuurhistorische waarde. De latere dakramen hebben een indifferente waarde.
- Hoewel er enkele latere ondergeschikte wijzigingen en toevoegingen aan de indeling van het pand hebben plaatsgevonden, is deze vrij gaaf en zeer herkenbaar aanwezig. De groepering, scheiding en hiërarchie van de verschillende functies is van groot belang voor de indeling van radhuizen. Zo zijn de representatieve bestuurlijke en openbare functies in het hogere dwarsgeplaatste bouwvolume aan de straatzijde geplaatst, terwijl de minder voorname functies als de ambtelijke vertrekken, het archief, het politiebureau en de conciërgewoning in de vleugel erachter zijn gesitueerd. Het behouden en waar mogelijk terugbrengen van dit indelingsconcept is dan ook van

grote waarde voor het raadhuis. Ook de schuilkelder met gassluis voor de luchtbeschermingsdienst is karakteristiek voor het gebouwtype raadhuis en tevens de bouwtijd, kort voor de Tweede Wereldoorlog.

- Hoewel het interieur vrij grondige modernisering heeft ondergaan, zijn er nog enkele elementen aanwezig die getuigen van de oorspronkelijke situatie in 1940. Enkele oorspronkelijke interieuronderdelen met een hoge waarde worden hieronder opgesomd: Kelder: kasten en deuren. Hal begane grond: marmer plaquettes uit 1940 en 1981, tochtdeuren, plantenbakken, tegelvloer. Burgermeesterskamer en secretarie daarachter: kasten en lambrisering. Archiefruimte: stalen deur en luiken. Overloop verdieping: zitbank. Raadzaal: lambrisering, deuren (los opgeslagen in toren). Kamer gemeentearchitect: kast. Conciërgewoning: (suite)deuren en kasten. Waarschijnlijk vrijwel ieder vertrek: vloeren. Zolder: deuren.
- De latere interieuroevoegingen zoals trappen, deuren en systeemplafonds hebben een indifferente waarde.
- Het pand bevat enkele oorspronkelijke installaties die een hoge waarde hebben zoals schakelaars en enkele radiatoren. Een zeldzaam en gaaf onderdeel zijn de vier ventilatoren met houten ventilatiekanalen op zolder. Deze onderdelen hebben een hoge waarde, ook als getuigenissen van de oorspronkelijke functies van de ruimtes eronder. Het (niet oorspronkelijke) latere schakelbord tegen de buitenmuur op zolder heeft een positieve waarde.
- Het vrijstaande fietsenhok (1940) en de brandweergarage (1954) achter het raadhuis zijn twee ondergeschikte gebouwen van tijdens en kort na de bouwtijd. Door de slechte staat waarin ze verkeren zijn de panden niet erg gaaf en hebben daarom een positieve architectuurhistorische waarde.
- De in 1981 toegevoegde semi-permanente uitbreiding links van het raadhuis, heeft een indifferente waarde. De uitbouw is een zeer eenvoudige en recente toevoeging die weinig architectonische relatie aangaat met het raadhuis uit 1939-1940.

Bouwhistorische waarden

- De houten kapconstructie heeft een hoge bouwhistorische waarde als getuigenis van de vooroorlogse bouwtechniek.

Verantwoordingen

Literatuur:

Vredenberg, J. en C. Van Wijk, *Gemeentehuizen in Nederland*, Stichting Matrijs, Utrecht, 2020.

Stenvert, R., *Biografie van de baksteen, 1850-2000*, Wbooks, Zwolle, 2012.

Websites:

www.beeldbank.cultureelerfgoed.nl

www.beeldbankgroningen.nl

www.landschapsgeschiedenis.nl

<https://groningerarchiefnet.nl>

<http://www.wikipekela.nl>

Archieven:

Gemeentearchief Pekela, Oude Pekela (NL-OdpGP):

- Fotoarchief gemeente Pekela (NL-OdpGP-img)
- Archief Gemeentebestuur Nieuwe Pekela, 1915-1989 (NL-OdpGP-000048-000027) inv. nr. 20, Notulen raad, 1938.inv. nr. 82, Notulen besloten vergaderingen raad, 1937.inv. nr. 503, Dienstvoorschriften inzake het uitsteken van de vlag en de procedure bij staatsbezoeken, 1970-1981.inv. nr. 526, Stukken betreffende het onderhoud, de afbraak, bouw en verbouw van het oude raadhuis, 1907-1939.inv. nr. 527, Stukken betreffende de bouw van een nieuw raadhuis, 1939-1940.inv. nr. 528, Opzichters-dagboek raadhuisbouw Nieuwe Pekela, 1939-1940.inv. nr. 529, Weekrapporten raadhuisbouw Nieuwe Pekela, 1939-1940.inv. nr. 530, Stukken betreffende het onderhoud en verbouw van het gemeentehuis, 1950-1977.inv. nr. 531, Stukken betreffende het onderhoud en verbouw van het gemeentehuis, 1980-1990.inv. nr. 596, Stukken betreffende de verhuur onderwijzerswoningen, 1919-1989.inv. nr. 1223, Stukken betreffende het oprichten van een oorlogsmonument door de commissie tot oprichting van een monument voor oorlogsslachtoffers en overdracht van het monument aan de gemeente, 1946-1949.inv. nr. 1.853.3, Stukken betreffende aanvraag monumentenvergunningen mbt Raadhuis Nieuwe Pekela, 2000-2010.inv. nr. 2.07.354.1, Stukken betreffende de verhuur van het gemeentehuis Nieuwe Pekela, 1990-2010.inv. nr. 666, Stukken betreffende de bouw en verbouw van een brandweergarage achter het gemeentehuis, 1953-1979.

Groninger Archieven (NL-GnGRA)

- Beeldbank Groningen: www.beeldbankgroningen.nl
 - Systeemkaarten van verzetsbetrokkenen (OVCG) (NL-GnGRA-2183)
- Kadastrale archief:

- Hulpkaarten via de digitale archiefviewer: gemeente Pekela, sectie A (HK_PKL01_A)

Downloads

Bijlagen

Klik hieronder op de titel van een PDF of afbeelding om deze te bekijken/downloaden.

- [2001 raadhuis Nieuwe Pekela, rijksmonument 520998.pdf](#)
- [2021 raadhuis Nieuwe Pekela, faserings- en waarderingsplattegronden.pdf](#)
- [2021 raadhuis Nieuwe Pekela, functieschetsen.pdf](#)

Colofon

Raadhuis Nieuwe Pekela

Ds. Sicco Tjadenstraat C 52

9663 RC, Nieuwe Pekela

Rijksmonumentnummer: 520998

Onderzoek

Bouwhistorische verkenning

© Wennips Bouwhistorie, februari 2021

Wennips Bouwhistorie

Daan Wennips

Korenbloemstraat 125

8013 XP, Zwolle

06 499 119 42

www.wennipsbouwhistorie.nl

i.s.m.

ARCX monumentenzorg en cultuurhistorie

Peter Boer

Bergstraat 41

6981 DB Doesburg

0313 650190

www.arcx.nl

Opdrachtgever

S&L Logistics, Den Helder

Veldwerk

18 januari 2021, Daan Wennips en Peter Boer

Rapportage en archiefonderzoek

Daan Wennips

Wennips Bouwhistorie aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortkomend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.